

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XXXIX. ÉVFOLYAM

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

BUDAPEST, 1926

9—10. SZÁM

FOLYÓIRATA

NOVEMBER

Szerkesztőség, hová a lap szel-
lemi részét illető minden köz-
lemény küldendő, Budapest,
I. Avar-utca 15. III. 7.

Kéziratokat nem adunk vissza.

SZERKESZTI:
MOLNÁR OSZKÁR

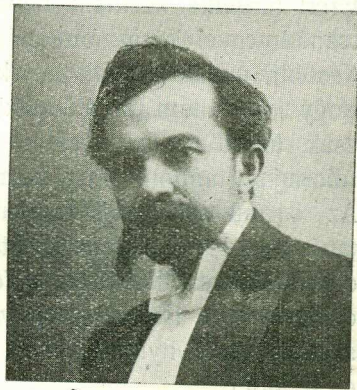
Tagsági vagy előfizetési díj tanéven-
ként 100.000 K. Az egyesülettel és
lappal kapcsolatos minden befizetés,
reklamáció *Pócsa József* egyesületi
pénztáros címére (Bpest, V. Hold-utca
16. IV. 54.) küldendő. — Hirdetések
megegyezés szerint.

Neményi Imre.

Neményi Imre századunk két
első évtizedének legkiválóbb műve-
lődéspolitikusa és iskolaszervezője.
Erre az elhivatására olyan módon
készült, mint Platon *Államá*-ban a
filozófusok. Először alapos elméleti
ismereteket szerzett, azután a gyakor-
lati pedagógiai élet sokféle állomásán
és hivatalán haladt keresztül.

Amit pályáján különben elért,
önmagának köszönhette.

A középiskola elvégzése után a Paedagogiumban tanult.
Mint elsőéves hallgató, tanulmányai mellett, megszerezte a tanítói
oklevelet is. A polgári iskolákra szóló képesítés elnyerése után a
bpesti tud. egyetemre iratkozott s ott a filozófiából doktori
vizsgálatot tett. Miután katonai évét leszolgálta, megkezdődött
sikerekben gazdag pedagógiai pályája. Mindjárt igazgatósággal
kezdte. Sarajevóban a magyar-osztrák iskola igazgatója lett. Ezt
az állását azonban hamarosan a lipcsei áll. polg. iskola
igazgatói állásával cserélte fel. Innen a nyolcvanas évek végén az
újpesti polg. leányiskola élére került. Érdeklődése a leánynevelés
problémái felé fordult. Ennek az érdeklődésnek terméke két értékes
tanulmány; az egyiket 1891-ben *Polgári leányiskoláink fogyat-
kozásai* címen adta ki; a másik *Néhány őszinte szó az anyákhoz
leányaikról* címen 1893-ban jelent meg. A kettő közül az első
számottevőbb. Széles látókörű birálatot mond benne a polg. leány-
iskolák 1887.-iki tantervéről. A bíráló sorok közt már megjelennek

a jövőendő művelődéspolitikus és tanügyi reformer körvonalai. Hamarosan át is csapott arra a területre, melyen hatalmas alkotóképessége, szervező zsenije korlátlanabban érvényesülhetett, a tanfelügyelői pályára. Itt is mindjárt vezető állásba került, 1893-ban Csanád vármegye tanfelügyelője lett. Pályájának magasra ívelése ekkor kezdődött.

Mikor új állomáshelyén széttekintett, szomoruan látta alföldi népünk kulturális elhanyagoltságát. Azt is látta, hogy a nép széles rétegei a műveltséget kellően értékelni még nem tudják s az iskolázás érdekében áldozatra nem bírhatók. A társadalom megmozgatása sem biztatott sikerrel. Ily körülmények közt a népoktatás megszervezését és fellendítését Neményi az államtól várta. Ezért hirdetni kezdte a népoktatás államosítását és érdekében a csanádmegyei közigi bizottság útján országos mozgalmat indított. Későbbi működéséből látjuk, hogy eleve tisztában volt azzal is, hogy az állam a művelődésügynek s így a népoktatásnak is csak külső felvirágzását biztosíthatja. Az iskola igazi, belső reformja a tanítótól függ. Neményinél ez meggyőződéssé formálódott. Az ő művelődéspolitikájának legfőbb problémája a tanító- és tanárképzés lett. Előtte tisztán állott, hogy a művelő munkában épület, felszerelés, tanterv, felügyelet másodrendű postulátumok s eltörpülnek a tanító személyisége mellett. A kultúra sorsa az élő személyeken nyugszik. A tanító bátran mondhatja: l'école c'est moi!

Az agilitás, a szervező erő, a kiváló elméleti és gyakorlati készség, amiknek tanfelügyelői hivatásának gyakorlásában Neményi tanujelét adta, nem kerülhették el a közoktatás legfőbb intézőjének figyelmét. Valóban, Wlassics miniszter 1896-ban szolgálattételre a központba rendelte. Ettől kezdve nem is hagyta el többé a minisztériumot. 1900-ban miniszteri titkár lett, még ugyanazon évben osztálytanácsos, 1913-ban miniszt. tanácsos s végül elérte a legmagasabb fokot, melyet nálunk elérhet az, aki politikával nem foglalkozik, 1917-ben államtitkári címet és jelleget kapott s 1918-ban a kultuszminisztérium államtitkára lett.

Mint osztálytanácsos 1904-ben a tanítóképzői ügyosztály élére került s nem szünt meg a tanítóképzés ügyeit intézni egészen nyugalmabavonulásáig. Mikor a tanítóképzői ügyosztály vezetését átvette, tanítóképzésünk mögött már hosszú mult állott. Majdnem négy évtized óta az állam gondoskodott már róla. E négy évtized alatt azonban lassan és nehézkesen fejlődött, mert nem részesült

fontosságához mért értékelésben. Amint Neményi átvette a vezetést, úgyszólván máról holnapra változás állott be a tanítóképzés értékelésében. Páratlan tervszerűséggel és szívóssággal fogott a tanítóképzés kiépítéséhez. Mit tett e téren, nem kell részleteznem, mert mindnyájunk szeme előtt történt, mindnyájan átéljük. Működésének közel húsz esztendeje a magyar tanítóképzés renaissancea volt. Az állami gondoskodás középponti tárgya volt. Amilyen kevés szó esik ma a hivatalos körökben a tanítóképzésről, annyit beszéltek róla akkor. Neményi céltudatos munkájának eredménye olyan tanítóképzés lett, mely túlszárnyalta Európa csaknem minden országának tanítóképzését. A mi tanítóképzőinkben olyan precíz munka folyt, amely megfelelt a modern didaktika és methodika minden követelményének. A gyakorlati kiképzés olyan tökéletes szervezetet nyert, amelyhez hasonlóval csak a gyakorlati ped. kiképzés kitalálói és nagymesterei, a németek dicsekedhetnek. És megindult a képzőkben a népoktatási pedagógia kiformalása. Hogy ma a magyar népiskolákban jobban és módszeresebben tanítanak, mint Európa legtöbb országában, azt Neményi tanítóképzőinek köszönhetjük. A külső és belső újjászervezés következtében ki is emelkedett a tanítóképzői szakiskola addigi lenézettségéből és ismeretlenségéből. A tanítóképzők kitűnő munkateljesítményét a tanítóképzői tanárképzés magas nivója tette lehetővé, mely újszerű és értékes szervezetét hasonlóképen Neményi Imrének köszönheti.

Alkotni, szervezni csak az tud, akit a gondviselés kivételes képességekkel megáldott. Ezen szerencsések közé tartozik Neményi Imre is. Mi benne elsősorban az organizátort csodáltuk. A szervezés az intellektuális és etikai tulajdonságok egész sorát feltételezi. Kettő különösen elmaradhatatlan, az egyik az éles judicium, a másik a szívós, mondhatnám, makacs akarat. Neményiben mindkettő megvolt. Éles elméje át tudta tekinteni a megoldandó problémákat tárgyi és személyi vonatkozásaikban. A kérdéseket részre tudta bontani, világosan látta minden résznek elfoglalandó helyét, a részleteket szintetikus egységbe tudta foglalni s ez által elgondolásokhoz, koncepciókhoz tudott jutni. Mikor pedig a tenni-valók rendjét fejében kialakította, vasakarattal látott a terv megvalósításához. Munkabírása közmondásos volt. Szorgalma nem ismert határt. Mindenkor az ügy első munkásának tekintette magát. Az, hogy a munkából mindenkor kivette a részét, hogy fáradhatatlanul dolgozott, etikai súlyt adott feljebbvalói működésének

és feljogosította, hogy az alája rendeltéktől is kitartó, folytonos munkát kívánjon. Meg is tette: keményen dolgoztatta munkásait. Erős kézzel tartott mindent össze. De ezt az erős kezét az igazságszeretet, a méltányosság, a helyes értékelés és a munka határtalan megbecsülése vezette. A kezdő tanárok reszketve álltak szobájának küszöbe előtt, de az első kihallgatás után már nyugodtan és bizalommal néztek szembe a nagy főnökkel, mert érezték, hogy rendkívül meg tudja becsülni a szorgalmat, észreveszi az értékeket és elképzeltetlenül tájékozott. Nemcsak az ügyet, de az eléje kerülő embert is ismeri minden vonatkozásában. Valóban Neményi Imre minden tanárt személy szerint ismert, tudta hibáit és jótulajdonságait. Tudta, hogy a nagy mű kiépítésekor kit hol és mikor kell felhasználnia. Mikor pedig a pozíciók betöltéséről volt szó, nem nézett sem jobbra, sem balra, nem engedett még felülről jövő nyomásnak sem: a megfelelő embert az illő helyre tette.

Neményi mint pedagógiai író is értékes munkásságot fejtett ki. Húsznál több a könyveinek és nagyobb dolgozatainak száma.

Már vezető állást töltött be a minisztériumban, amikor 1902-ben kiadta egyik főmunkáját *Ifjúsági könyvtárak és ifjúsági olvasmányok a nevelés szolgálatában* címen. Alaposság, komolyság, a kérdés mindenoldalú megvilágítása jellemzik e könyvét. Kedvenc problémája azonban, melyhez mindig vissza-visszatért, Apáczai. Fiatal korában fordult érdeklődése fajunk ezen nem eléggé méltatott, nemes küzdője felé, ki az erdélyi részekben, a XVII. század közepe táján elsőnek próbált magyar nemzeti művelődéspolitikát hirdetni. Műveiből szemelvényeket ad ki s 1893-ban méltatja írói és gyakorlati nevelői tevékenységét *Apáczai Csere János mint paedagogus* című munkájában. Azóta sem szünt meg Apáczaival foglalkozni. Ennek az évtizedekre terjedő foglalkozásnak érett gyümölcse az a gondos Apáczai-életrajz, melyet *Apáczai Csere János* címen, az erdélyi pedagógus születésének háromszázadik évfordulójára a közelmúltban írt.

Neményi Imre ma is lankadatlan munkakedvvel dolgozik. Agilitásáról innen is, onnan is értesülünk. Harcol a nyugdíjasok, özvegyek és árvák érdekében, iskolák ünnepi alkalmain beszédeket mond s tanulmányi kuratori tiszteletet tölt be, tisztviselői érdekeket szolgáló politikai párt (Magyar Nemzeti Szociális Párt) szervezésén fáradozik, az állami rekonstrukcióban, mint az Orsz. Takarékosági Bizottság elnöki tanácsának tagja, fontos szakértői tevékenységet fejt ki.

... Bár maradna meg még sokáig életereje és munkakedve. A tanítóképzői tanárság őszintén kívánja!

Molnár Oszkár.

TANÍTÓKÉPZŐI PEDAGÓGIA.

A pedagógia becsülése.

1. Ha előadásom számára mottót kellene választanom, akkor azt mondanám: a jobb jövő érdekében nem kedves, hanem igaz dolgokat szándékozom mondani. Ez nem azt jelenti, mintha elvből kellemetlen dolgokat akarnék felvonultatni, hanem csak azt, hogy a pedagógia értékelése körül szerzett tapasztalataim jelentékeny része kedvezőtlen természetű. Lehetetlennek tartom, hogy a III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus ne eszméljen önmagára, azaz ne tartson szemlét afelett, vajjon a pedagógia értékelése körül mit észlelhetünk. Ha képesek vagyunk e területen a való igazsággal szembenézni és arra is van erőnk, hogy eme pedagógiai önismeret alapján megmutassuk a jövő jobb útját, akkor ez a kongresszus nem lehet meddő.

Mindenekelőtt bizonyos fogalmi tisztázásra van szükségünk, azaz azt kell röviden érintenünk, mit értünk pedagógián. Erre nézve itt röviden csak azt akarom megállapítani, hogy a pedagógia szót itt mind elméleti, mind gyakorlati vonatkozásban használom. Azaz ebben a fejtegetésben a pedagógia fogalmának köre kiterjed mind a nevelés-elméletekre, mind a gyakorlati nevelésre és tanításra. A pedagógia tartalmát tehát jelzik mindazok az elméleti elvek és gyakorlati eljárások, amelyek alkalmasak arra, hogy a gyermekeket és ifjakat az értékekhez mind közelebb és közelebb juttassák. Kutatni szándékozom, hogy az ilyen módon értelmezett pedagógiát különböző területeken mennyire becsülik.

Tételelem felépítésében a következő menetet követem. Először röviden azt vizsgálom, hogy az állam és társadalom mennyire becsüli a pedagógiát; azután vizsgálom a kultúrátadás és kultúr-továbbfejlesztés szempontjából a különböző tudományok és a pedagógia, illetőleg a tudás és nevelés viszonyát; ennek természet-szerű folytatása a pedagógia értékelésének vizsgálata a különböző iskolafajokban (egyetem, középiskola, tanítóképző, népiskola), végül pedig a pedagógiai érlüktetéshez való közelebbjutás szempontjából szeretnék rámutatni a nemzetnevelő lelki struktúrájára, amelynek kutatása, felébresztése és formálása minden tanítóképző és tanárképző feladata.

2. *Hogyan értékeli az állam és társadalom a pedagógiát?* Nehogy előadásom politikai szint öltön, az államnak a pedagógiához való viszonyát csak nagyon röviden érintem. Az állami élet legfőbb vezérelveivel a politika foglalkozik. Nézetem szerint az a politikus látja legvilágosabban az állami élet vezérelveit, aki azokat az előfeltételeket keresi, amelyekből az állam jövőjének alakulása

függ. Az állam jövője pedig elsősorban a pedagógusok kezében van. Ez a gondolatmenet azt kíváná, hogy a tanítók és tanárok (közös néven nemzetnevelők) töltsék be az államban azt a helyet, amely Platon államában a filozófusokat illette meg. Ha most ebből az elvi szempontból a való helyzetet nézzük, akkor vegyes érzelmek keletkeznek bennünk. Ugyanis egyrészt látunk az állam részéről pedagógiai irányban határozott törekvéseket előre, másrészt azonban még nagyon távol vagyunk attól, hogy a platoni filozófusokhoz hasonlóan értéktessenek a nemzetnevelők. A jelen szempontjából helyesnek tartom a birói státus kiemelkedő helyzetét, a jövő szempontjából azonban arra is volna szükség, hogy a nemzetnevelők munkája értéktessék ilyen szellemben. A bíró sohasem teheti a pedagógust feleslegessé, viszont a pedagógusok munkája lehet olyan természetű, hogy a jövőben kevesebb bíróra lesz szükség.

A társadalom és pedagógia, illetőleg a társadalom és pedagógus¹ viszonya több szempontból tehető kutatás tárgyává. Itt csak egy-két jelenségre akarom a figyelmet felhívni. Anélkül, hogy közelebbi vizsgálatokba bocsátkoznánk, megállapíthatjuk, hogy a tanító és tanár munkája úgy él a közvéleményben, hogy — sok minden mellett — az erkölcsi életet is szorgalmazza. Hermann Schwarz szerint: „Erős etikai tudat nélkül a nevelés munkájának igazi megértése lehetetlen.² Most nézzük meg, hogy a társadalom ezt a moralitást mennyire becsüli. Erre nézve Müller-Freienfels azt mondja: „Struccpolitika volna az elől szemet hunyni, hogy társadalmi életünkben a morál a többi értékek mellett, különösen a gazdasági, politikai, esztétikai és intellektuális értékek mellett, teljesen alárendelt szerepet játszik.“³ Vajon nálunk nagyjában nem ugyanaz a helyzet észlelhető az erkölcsi értékek megítélése tárgyában? Müller-Freienfels szerint az ember inkább szereti, ha gazdasági derekasságát, okosságát, esztétikai izlését dicsérik, mintha morális érzületét kiemelik (bár természetesen az ellenkezőjének az állítását nem tűri), mert az erkölcsi érzülethez valami kínos kispolgáriás, nyárszolgáriás és vidéki jelleg fűződik.

A mi társadalmunk jelentékeny részének nézete szerint intellektuális, esztétikai, társadalmi, jogi, gazdasági és más értékek teljesen feleslegessé teszik a jó és rossz felől való elmélkedést. Ez jut kifejezésre annak a földbirtokosnak a szavaiban, aki társaságban derűltég közben mondja el, hogy fiának szellemi szükségleteiről gondoskodó tanárnak kevesebbet fizet, mint a konyhában az anyagi szükségletekről gondoskodó alkalmazottnak.

¹ Ebben a vonatkozásban a tanító és tanár pedagógus néven szerepel, azonban amint látni fogjuk, sok tanár (sőt néhány tanító is) maga is kevesre becsüli a pedagógiát.

² Zur Lehrerbildungsfrage. Die Erziehung. 1926. I. évf. 193. I.

³ Zur Pöblemantik der moralischen Erziehung. Die Erziehung 1926. I. évf. 428. I.

Comte szerint a tanítók és tanárok alkotják mind intellektuális, mind morális tekintetben az emberiség elitjét. Nagyon távol vagyunk még attól, hogy a társadalom ezt elismerje és ennek megfelelően becsülje ezt a rendet. Különösen a tanítók panaszkodtak sokat társadalmi helyzetüket illetőleg, azonban tudomásom szerint a tanítók egyéni értéküknél fogva sok helyen már megtörték a lenézés bilincseit.

A társadalomnak a pedagógusokat lenéző álláspontjával visszaellenentétben áll a pedagógiától való követelés. Vannak, akik nem sokat törődnek a családban saját gyermekükkel, s amikor ezek az elrontott gyermekek az iskolába kerülnek, az a legkevesebb, amit attól az egyébként nem nagyon sokra becsült iskolától várnak, hogy gyermeküket megjavítsa. Amint egyik tanítványom írja: „Afféle csodagépnek vélik az iskolát, amelynek egyik oldalába beteszik a családi nevelés alatt elrontott gyermeket és a másik oldalon újjáteremtve kapják vissza.“ S ha az iskola ezt a csodát nem váltja be, aminthogy sokszor nincsen módjában ezt a csodát egészen bemutatni, akkor természetesen nem magukban, hanem az iskolában keresik a hibát.

3. *A pedagógia és egyéb tudományok; a pedagógia és tudás viszonya.* Adolf *Busemann* szerint: „A pedagógia alapja minden emberi lélek végtelen értékének elismerése.⁴ Szeretném, ha az összes nemzetnevelők önvizsgálatot tartanának *Busemann* mondása szempontjából és törekednének megállapítani azt, mennyi értéket tulajdonítanak a gyermeknek. Mennyiben vezeti őket a gyermeki lélek örök értéke? Mennyiben látjuk, hogy a gyermeki léleknek a lehetőség szerint való végtelen értéke csak általunk lesz valóságos végtelen értéké? Mennyiben közömbös előttünk vagy mennyiben dolgozunk tudatosan és öntudatlanul e végtelen érték ellen?

Ellene dolgozunk akkor, amikor nevelői munkánk nem irányul a gyermeki lélek egészére, hanem annak csak egyik területére, és pedig korunk intellektualisztikus szellemi áramlata szerint az értelemre. *Herrmann Schwarz* szerint: „Amíg a lélek a legnehezebben és legfájdalmasabban olyan dolgokért küzd, amelyek nem bizonyíthatók, addig az értelem kultusza csak azt fogadja el, ami igazolható s ezzel elzárja tekintetét az ifjúság olyan művelése elől, amelynek értékei és céljai tulnyomó többségben az érzelmi világ mellett vagy azon túl vannak.“⁵ Aki már törődött az ifjúság lelki világával, aki már törekedett abba mélyebben bepillantani, láthatta, hogy annak lelki szükségletei, küzdelmei, vívódásai nem oldhatók fel az egyoldalú tudásban, a rideg logikumban. Csak az érzelmi és akaratú életre irányuló mélyebb nevelői hatás folytán, csak e szubjektív világunkban felidézett egyéni harc révén beszélhetünk az értékek inkarnációjáról.

⁴ *Über die Seelengestalt des Volkshülers.* Die Erziehung 1926. I. évf. 361. l.

⁵ *Die Erziehung.* 1926. I. évf. 194. l.

Langbehn a Rembrandt als Erzieher-ben mondja, hogy van valódi és hamis tudomány; a hamis tudomány tényeket konstatál, az igazi tudomány pedig értékteleket ad. A legtöbb modern tudós tevékenysége szerinte a hamis tudományok keretében mozog. Az egyes tudományok speciális képviselői, — lelki életük egységét elveszítvén — tulontúl nagy értéket tulajdonítanak a tudásnak. Hogyan lehetne néznünk e megállapításokat a pedagógia szempontjából? Langbehn nézeteit így fejezném ki: minden tanár tudománya a nevelés szempontjából hamis, ha azt izoláltan törekszik átadni, és nem gondol arra, hogy munkájával az egész ember nevelését tartozik szolgálni. — *Nietzsche* erősen hangsúlyozza, hogy az ember szellemi életének vannak olyan területei, amelyeket az értelem alaposan nem kutathat át, mert a logika függő ónja ezek mélységéhez képest rövid. *Goethe* szerint: „A tudás többé nem segít előre a világ gyors iramában; míg mindenről tudomást szerzünk, elveszítjük önmagunkat.”⁶ Vajjon ma hány diák veszíti el *önmagát* abban a munkában, amely több tudást kíván tőle, mint amennyit lelki egyensúlya elbir? Önmagunk elvesztésén itt elsősorban a világnézet egységére való sajátos törekvést értem.

Az egyes tudományok specialistái pedagógiai vonatkozásban sokszor kifejezést adnak ama nézetüknek, hogy az illető tudomány módszere és a tudomány átadásának módszere azonos. Nem nehéz kimutatni e felfogás tarthatatlanságát. Nyilvánvaló, hogy a tudományos kutató csak tárgyának természetére ügyel, míg a tanítónak és tanárnak a gyermekre is kell figyelmét fordítania. Ha a nevelés kérdését helyesen fogjuk fel, akkor bármely tantárgy tanításakor a növendéket és nem a tantárgyat látjuk munkánk középpontjában. A pedagógus is előfeltételnek tekinti az alapos tárgyi tudást, azonban ennek nevelői értelemben való értékesítése többet kíván, mint a rideg tárgyi ismeret átadását. Oktatásunk intellektualisztikus szellemének klasszikus kritikáját látom *Eötvös* következő nézetében: „A nevelőnek sohasem kellene feledni, hogy az észnek, mint a kardnak, hogy használható legyen, nemcsak élre, de szilárdságra is szüksége van s hogy a felette sok köszörülés nemcsak élesít, hanem gyengít is.”⁷

4. *Pedagógia és egyetem*. Az egyetem bölcsészeti fakultása a tudomány egyetemességét képviseli. Általános intézmény a többi fakultás szakjellegével szemben. Az egyetem e szervezeténél fogva csak annyiban ápolja a pedagógiai gondolatot, amennyiben a többi tudományokhoz hasonlóan tanszéket állított fel a pedagógia számára is. Eredeti céljánál az egyetemet tehát nem a pedagógia gondolata vezérli, hanem a tudás problémája irányítja. Az egyetem munkája akkor kerül a pedagógiával összeütközésbe, amikor — a középiskolai tanárképző-intézet a legújabb törvény keletkezéséig

⁶ *Maximák és reflexiók*. Fordította Gedő Simon. 131. l.

⁷ *Gondolatok*. II. kiadás. Budapest 1908. 74. l.

árnyék-intézmény lévén — ilyen tudós alapon képzett fiatal emberek nem tudományos kutatók, hanem tanárok lesznek.

Az egyetemeknek a tudásra irányított szelleméhez hozzájárul még a fiatalságnak (bölcészshallgatók) egyoldalú tudományos törekvése, amely a pedagógiában valamely nagyon alacsony-rendű tanulmányt lát. Így dr. Kovács János, a polgáriskolai tanárképző főiskola ny. tanára mondja, hogy mind ő, mind kortársai, mind pedig tanár-fia mélysegesen lenézték az egyetemen a pedagógiát. Ugyanilyen felfogást tapasztaltam máskor és másutt többeknél is. Dr. Kovács János szerint a kolozsvári egyetemen a pedagógia akkori tanára: Felméri kiváló előadásokat tartott, azonban még sem volt képes ezt a pedagógia-ellenes szellemet megváltoztatni. A magam tapasztalata azt igazolta, hogy akik az egyetemen a pedagógiai órákra jártak, azok bizonyos fokig meg is kedvelték. Csak azok körében volt pedagógia-ellenes hangulat észlelhető, akik a pedagógiai előadásokat kerülték. E téren a pedagógiai gondolatot szorgalmazó középiskolai tanárképző-intézet fejlesztésétől kell még javulást várunk. Részlegesen észleltem ezt a felfogást a polgáriskolai tanárképző főiskolán is, azonban — ez intézmény tanárképző jellegénél fogva — sikerült ezt a pedagógia-ellenes áramlatot helyenkint letompítani, sőt az esetek legnagyobb részében a pedagógiát a többi tárgyakkal egyenrangúvá tenni.

Theodor Litt hozzászól⁸ a német tanügynek ama vitájához, amelyben az egyetemek eredménytelenséggel vádolják a középiskolákat (Höhere Schule); utóbbiak viszont erősen védekeznek. Litt megállapítja, hogy az egyetem sem jár el jobban, mint a középiskola, amennyiben mindegyik a művelődési mozzanatok figyelmenkívül hagyásával, — a rideg tudásra törekszik. — Ezek a művelési mozzanatok itt tulajdonképpen mindama értékeket jelentik, amelyeket az anyaggal a rideg tudáson kívül elérhetünk.

5. *Pedagógia és középiskola.* Az egyetemet végzett fiatal emberek több-felé észlelhető pedagógia-ellenes hangulata a középiskolában kétségtelenül enged élességéből, sőt sokan — hajlamuknál, tanulmányaiknál, munkájoknál fogva — kiváló nevelőkké is lesznek; azonban az is bizonyos, hogy vannak, akik a pedagógiával szemben való tartózkodást sokáig érzik. A vallásos alapon álló középiskolák általában jobban ápolják a pedagógiai gondolatot, mint az állami iskolák. (Ez más iskolatípusoknál is észlelhető.)

Németország középiskoláiról Budde a következőket írja: „Az oktatás célja, különösen a középiskolákban, inkább a tudós, mint az ember, — inkább a tudásban való biztosság, mint a jellemzilárdság. De vajjon így kell-e annak lennie? Vajjon nem lehetne-e ezeket a célokat felcserélni? Úgy hisszük, hogy ez nemcsak lehetséges, hanem sürgősen szükséges is. Azonban ennek az előfeltétele a német szellemi életben egyoldalúan uralkodó intellektualizmusnak

⁸ Höhere Schule und Universität. Die Erziehung. 1926. évf. 262.

a legyőzése.⁹ — *Langbehn* szerint a német szellemi élet tudós irányzata következtében a művelés kvantitatíve nőtt, kvalitatíve pedig csökkent.

Az igazi nevelői gondolat nagy erősségét látom a cserkészzetben. Erről az oldalról kapja a pedagógia a legerősebb támogatást. A cserkészgondolat annyira harmonizál gondolat- és érzelmvilággal, hogy úgy érzem, az a pedagógia, amely a lelkemben él, tulajdonképpen cserkészpedagógia. Ebben a tekintetben határozott érdeme van a középiskolai tanárságnak, mert tudomásom szerint ők voltak ennek a gondolatnak első magyarországi apostolai.

6. *A pedagógia és a tanítóképző-intézet.* Általánosságban azt akarom megállapítani, hogy tapasztalatom szerint a tanítóképző-intézetekben több a pedagógiai érzék, mint másutt. Azonban amikor azt mondom, hogy több pedagógia nyilatkozik meg intézeteinkben, nem mondtam még azt is, hogy ez elegendő is. Tényeket és lehetőségeket sorolok fel. Meg vagyunk-e elégedve annak a tanárnak a pedagógiai szellemével, akinek az a panasza, hogy intézetében a pedagógia dominál? Helyes úton halad-e a tanítóképzés, ha akadnak tanárai, akik nyíltan hirdetik a pedagógiával szemben való ellenszenvüket? Vajjon egészséges-e a tanítóképzőintézet levegője, ha a különböző tanárok harmónia helyett diszharmoniót keltenek a tanítójelölt lelkében? Teljesen rendben van-e minden, ha az egyes tanárok egymás munkáját olyannak nézik, amelyet szavakkal, arckifejezésekkel, mozdulatokkal, hallgatással el lehet gáncsolni? Egy vidéki tanító írja levelében, hogy egykori intézetében egyik tanár lerontotta a másik hatását. Anélkül, hogy kételkedném benne, felteszem a kérdést, vajjon minden kétséget kizáróan mondhatjuk-e nevelésünkről, hogy azt mélységes vallásos szellem hatja át? Vagy pedig előfordulhat-e, hogy a korszellem alapján, talán öntudatlanul is, ártunk az igazi keresztény gondolatnak? Vajjon minden tanítóképzőintézeti tanár feltette-e már magában a kérdést, mit jelent valamely részletismeret és mit jelent a jellem erősítésére irányuló hatás a leendő tanító szempontjából? S ha azt a következtetést vontuk le elmélkedésünkből, hogy a jellem szilárdítására való törekvést bizonyos elsőbbség illeti meg a részletismerettel szemben, akkor azt kérdezem, hogy ez a meggyőződés megnyilatkozott-e már tettekben? Törekedett-e tárgyával nevelőleg is hatni. Vajjon látjuk-e eléggé, hogy a személyiség¹⁰ problémája sokkal nehezebben oldható meg, mint a tanítás kérdése? S ha ezt belátjuk, vajjon eszerint ítéljük-e meg a magunk és társaink munkájában észlelhető esetleges nevelési sikertelenségeket?

Vajjon lehetséges-e az, hogy tanítóképzőintézeti tanár úgy nyilatkozzék, hogy növendékeivel órán kívül nem áll szóba? Hány-

⁹ *Neologische Pädagogik.* Entwurf einer Persönlichkeitspädagogik auf der Grundlage der Philosophie Rudolf Euckens. Langensalza. 1914. 23. l.

¹⁰ A személyiség fogalmának sikerült tartalmát adja dr. Imre Sándor: *A személyiség kérdése* c. írásában. Bp. 1926. 9. l.

szor tapasztaljuk, hogy növendékünkben éppen nem az órák hatása alatt születnek meg nagyszerű gondolatok, tervek, elhatározások! Órák alatt diáknak érzi magát, az órán kívüli beszélgetésből inkább érzi, hogy már a felnőttek társadalmához számít, aminek határozott jellemfejllesztő erőt kell tulajdonítanunk. Mit szólunk olyan tanárhoz, aki még végzett tanítványait is lenézi? Milyen óriási meszszeségben van az ilyen tanár attól a pedagógiai követelménytől, amely arra hívja fel figyelmünket, hogy a diák sokszor nem a tudást, hanem a megértésre való lehetőséget kémleli bennünk?! A ragyogó stílusú *Papini* írja a mostanában megjelent önéletrajzában: „Szerető szívre volt szükségem, magamhoz hasonló emberre... Csak egyszer találtam az iskolában ilyenre s ez nem volt diák, hanem tanár, ... becsülte a könyvekben való búvárkodásomat s magas képzettsége ellenére is magához hasonlóknak tekintett”.¹¹

Amikor *Quint* József igazgató a vidéken az új tanterv életbe léptetéséről beszélt s ennek kapcsán néhány nevelői gondolattal tudott érdeklődést ébreszteni, azt kérdezték, vajjon ez a szellem hatja-e át az új tanítóképzést? A kérdező bizonyára azt tapasztalta, hogy saját intézetében nem honolt ilyen nevelői szellem. *Quint* József a kérdésre azt felelte: „Ebben a szellemben törekszünk nevelni”. De most felteszem a kérdést, vajjon tanítóképző-intézeti nevelésünkben tényleg eleget teszünk-e azoknak az elveknek, amelyek a tanítóképzőintézeti utasítás általános részében vannak?

De nehogy azzal vádoltassam, hogy a pedagógia tanárát „noli me tangere“-ként kezelem, meg kell állapítanom, hogy a pedagógia tanárának munkája is lehet pedagógus-ellenes. Erről is lehetne sokat beszélni, de csak néhány vonást emelek ki. Pedagógiaellenes akkor a pedagógus munkája, ha lélek-nélküli lélektant tanít; ha munkája arra szorítkozik, hogy a növendékek tudják a könyvet, azonban a növendékek eleven lelki megnyilatkozásait figyelmen kívül hagyja. Ilyen pedagógiaellenes az a pedagógiai tudás, amely abban jut kifejezésre, hogy a növendékek tudnak egyes pedagógiai elveket, de nem érzik azokban a lüktető erőt, nem kaptak azokban életirányítást, nem segítette az ifjakat lelki vivódásaik kiegyenlítésében, nem segítette az egészséges világnézet kialakulását, stb.

Szeretném, ha a III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus küszöbén minden tanítóképző-intézet nevelői önvizsgálatot tartana s megállapítaná azt, hogy milyennek látja a tanítói személyiséget és mennyiben törekszik minden tanár ezt megközelíteni. Mennyiben észlelhetők az intézetben a fentebb érintett, esetleg más fogyatékoságok? Nevelői erősségünk próbája ez az önkritika.¹² Ha ettől

¹¹ *Ein fertiger Mensch*. München. 60. 1.

¹² Ez az önvizsgálat, ez a pedagógiai önkritika a kongresszus előtt magunk között elintézendő házi feladatnak tekintendő. Ha ez a pedagógiai önismeret sikeres lesz, akkor azzal a felemelő érzéssel mehetünk magára a

a nevelői önvizsgálattól félünk, akkor önmagunkban is kell a hibát keresnünk, ha azok, akik a jövő tanítóképzéséről tervezgetnek, a mai tanítóképzőintézeteket figyelmen kívül hagyják. Ha ez az önkritika azzal végződik, hogy a fentebb érintett és esetleg más fogyatékoságok intézeteinkben nincsenek, ha megvan bennünk az a képesség, hogy keveset, de jól tanítsunk, ha tárgyunk tanításában állandóan figyelmen kísérjük a népiskolai vonatkozásokat, ha tárgyunk nevelői vonatkozásait értékesítjük a leendő tanító fejlesztése szempontjából, sőt kutatunk is abban az irányban, hogy miképpen lehetne tárgyunkat nevelői vonatkozásban minél értékesebben felhasználni, ha tárgyunkon kívül adódó, az erkölcsi nevelés szempontjából kiaknázható eseteket a tanítói ideál érdekében értékesítjük, ha tanításunk középpontjában a leendő tanítót látjuk s nemcsak szaktárgyunkat, akkor azt mondom, hogy a tanítóképzőintézetek teljes harmóniában élnek a pedagógiai gondolattal.

Ha valakinek az volna a nézete, hogy vannak tanítók és tanárok, akik pedagógiai tudás nélkül is tudnak jól tanítani, akkor erre kettős a feleletem: egyrészt azt mondom, mennyivel jobb tanítók és tanárok lennének, ha még pedagógiát is tudnának, másrészt pedig azt válaszolom, hogy a pedagógia nemcsak pedagógiai tudásban jut kifejezésre, hanem minden hatásban, amely a növekedést az értékek felé emeli. Ha valaki azt gondolná, hogy a pedagógia érdekében azért beszélek, hogy több legyen a tanítóképzőintézetekben a pedagógiai órák száma, akkor azt mondom, téved; a pedagógiai órák számát nagyjában elegendőnek tartom. A jövő: akadémiái tanítóképzésben többet tartok szükségesnek. E gondolatmenetelemmel nem szakpedagógiai órákat kérek, hanem azt szeretném, ha a tanítóképzőintézet egész munkáját a tanítói személység gondolata hatná át. Ha valaki azt mondja, hogy egyes rossz pedagógiai könyvekben keresendő a pedagógiával szemben való ellenszenvének a forrása, akkor azt felelem, megértem e könyvekkel szemben való ellenszenvet, magam is éreztem ezt, azonban törekedjünk arra, hogy az egészséges pedagógiai gondolatot ne azonosítsuk azzal az egy-két rossz pedagógiai tankönyvvel.

7. *A pedagógia és a népiskola.* A tanítók körében általában él a pedagógiai gondolat szükségessége. Tanítók körében élénk érdeklődést tapasztaltam minden iránt, ami pedagógiai természetű. Csekélyebb számmal vannak kedvezőtlen tapasztalataim is. Ilyenek tekintem — az egyik vidéki tanítóegyesületben elhangzott — azt a kijelentést, amely szerint a tanítónak nem az a feladata, hogy neveljen, hanem az, hogy tanítson; megtanítsa a gyermekeket arra, amit a tanterv kíván. Ilyen kijelentésre válaszul a pedagógiai gondolatok egész serege kíváncznék, most azonban csak kevésre szorítkozom. Elsősorban felhívom a figyelmet P. de Lagarde ama szavaira, amelyek szerint az eszmény nem foglalható

kongresszusra, hogy nyugodtan szöhetjük tovább a pedagógiai jövő problémáit.

leltárba. Azoknak, akik a nevelés gondolatának hirdetőivel szemben a tanítás szükségességét hangsúlyozzák, azt mondhatom, hogy nyitott kaput döngetnek, mert a tanítást én is kívánom, csak hogy egyrészt a tanítást másként kívánnám formálni, nevezetesen úgy, hogy az anyag nevelői vonatkozásai is érvényesülhessenek, másrészt a tanítás mellett mást is tartok szükségesnek, közvetlen nevelői ráhatások is kelljenek. Tudást én is kívánok; csak hogy ennek a mennyiség szempontjából kevésnek, a minőség szempontjából biztosnak kell lennie. Pedagógiaellenesnek tartom azoknak a tanítóknak az eljárását (igaz, hogy számuk tudomásom szerint nagyon kicsi), akik a tanítójelöltek előtt — az életre való hivatkozással — kicsinyítő nyilatkozatokat tesznek a tanítóképzőintézetekben folyó pedagógiai munkára vonatkozólag. Elismerem a tanítóképzőintézetek hibáit is, azonban ezek a kritikák olyant is helytelenítenek, amit maguk sem tudnának jobban megcsinálni. Emellett a tanítóság tulnyomó többségére nézve elismerem, hogy ezek képviselik a pedagógiai gondolatnak a legbiztosabb mentsvárát. Nagy megértést tapasztalunk a pedagógiai kérdésekkel szemben a gyógypedagógiai intézetekben és a kiseddévókban.

Döring 18 tanítóhoz és tanítónőhöz intézte a következő kérdést: vajjon a német népiskola jelenlegi szervezete mellett elérhető-e a nevelés célja, vagy pedig szükség volna lényeges változásokra? E kérdésre adott feleletekben — csekély kivétellel — olyan értelmű változást kívánnak, amelyek egyrészt az anyagot, az egyoldalú értelmi kultuszt szorítják háttérbe, másrészt pedig a gyermeki lelket, a kedély gondozását, a jellem formálását, a szülőkkel való együttműködést kívánják munkánk élére állítani. Ezek olyan tanítói megnyilatkozások, amelyek a pedagógia becsülését emelik.

A népoktatás körében pedagógia-ellenesnek tartom azt a tényt, hogy a felügyeletet gyakorló testületben nemcsak pedagógusok vannak. Minden iskolafajnak pedagógus a felügyelője, csak a népiskoláknál találunk e tekintetben kivételt. Nézetem szerint ennek nincsen elvi alapja. Ha más iskola felügyelője meg tudja tanulni az illető iskolafaj jogi vonatkozásait, akkor a pedagógus tanfelügyelő is el tudja azokat sajátítani.

Több tapasztalatom igazolja, hogy némely tanító csak azért fordít kevés figyelmet a nevelői vonatkozásokra, mert a tanfelügyelő nem ezeket nézi, hanem csak az anyagban elért eredményt vizsgálja. Úgy, hogy a tanfelügyeletről nagyon sok függ a pedagógia helyesebb értékelése tekintetében.

Nézetem szerint tanfelügyelő csak arravaló tanítóképzőintézeti tanár és arravaló népiskolai tanító lehet. Ennek az úgynek rossz szolgálatot tesznek azok a hatóságok, szervek, amelyek körtanítót olyan tanítót választanak ki, aki az iskolai munkáról folytatott vita közben ilyen kijelentést tesz: „Mit nekem pedagógia!” Vajjon mit nézett meg ez a körtanító, ez az iskola felügyeletével megbízott közege? Nem azt-e, vajjon a tanító munkája megfelelő-e

a pedagógiai követelményeknek?¹³ A pedagógiai gondolat értékelése szempontjából nagy értékűnek tartanám azt a rendelkezést, amelynek értelmében csak azok a pedagógusok (tanítóképzőintézeti tanár és népiskolai tanító) lehessenek tanfelügyelők, akik pedagógiai rátermettségüket már bemutatták.

8. A *nemzetnevelő lelki strukturája*. Az igazi nevelői lélek mivoltának tüzetes és ismételt vizsgálatával is nagy szolgálatot tehetünk a pedagógiai gondolatnak. Az igazi nevelő mindig a gyermeket látja munkája központjában, tehát sem az anyagot, sem pedig önmagát. *Goethe* szerint: „Némelyik könyv elárulja, hogy nem mások okulására íródott, hanem, hogy az emberek tudomásul vegyék, hogy a szerzőnek voltak némi ismeretei.“ Ehhez hasonlóan vannak olyan tanárok, akik néha csak a maguk tudását mutatják, nem törődve azzal, hogy a diák lelki fejlődése szempontjából szükség van-e arra az ismeretre vagy sem. „Ugyanazon húr, amely a hárfán hangjával szíveket elbájol, ha ívre vonod, öldöklő nyilakat vethet“, mondja *Eötvös*. Ezzel kapcsolatban azt akarom mondani, minden tanítónak és tanárnak tudnia kell, hogy ilyen húr a tudás is, amely jóra és rosszra egyaránt felhasználható. A nemzetnevelőnek tisztán kell látnia a mai helytelen korszellemet, amelynek az iskolában való megnyilatkozását *Kornis Gyula* így festi: „Iskoláink inkább az értelmi, mint az erkölcsi éberséget, inkább a másokkal való verseny győzelmének, semmint a másokért való felelősségnek érzését, inkább az egoisztikus ismerés-ösztönöket, semmint a társas hajlandóságokat fejlesztik rendszeresen. A mai iskola nincsen berendezve a szociális ösztönöknek megfelelő közös munka által való rendszeres fejlesztésére. Pedig ez volna korunk rettenetes társadalmi konvulziói közepett az első feladat: a szociális kötelességtudat és felelősségérzés ápolása. Ez hiányzik éppen ijesztően a közéletből az iskolák egyoldalú értelemfejlesztése miatt. A morált is inkább csak „tanítjuk“, pedig itt a gyakorlás, a szoktatás, az irracionális sugalmazás a fontos, nem a pusztá szavak, könyvek, értelmi átláttatás, fölvilágosítás.¹⁴ A nemzetnevelőnek ugyan nagyon kell szeretnie a könyveket, azonban feltétlenül meg kell szívlelnie *Rochefaucauld* következő szavait: „Szükségesebb az embereket tanulmányozni, mint a könyveket.“¹⁵

Igazi nemzetnevelőnek csak azt tekintem, aki megértette, hogy filologusból, historikusból, geografusból, matematikusból, fizikusból, biológusból, stb.-ből éppen olyan kevésbé lehet egységes világnézettel rendelkező embert formálni, mint ahogyan az élő szervezetek alkotó részeinek mechanikus összetételéből nem alakul élő organikus szervezet. Azonban még tovább kell mennem, nem elégszem meg

¹³ Ilyen pedagógiaellenes annak az igazgatónak a nyilatkozata, aki az új tanárt így fogadja: „Kedves kolléga úr, mindenképen taníthat, csak úgy nem, ahogyan eddig tanulta.“

¹⁴ *Kultúrpolitikánk irányelvei*. Budapest, 1921. 43. l.

¹⁵ *Gondolatok*. Fordította Benedek Marcell. Budapest, 1924. 91. l.

azzal, hogy ezt megértse a nevelő, hanem munkájában követnie is kell ezt.

Szeretem azt a tanítót, aki a nevelés munkája mellett bizonyos tárgyat közelebből is művel, de még jobban szeretem azt a tanítót, aki azt mondja, hogy minden tárgyat egyformán szeret, mert mindegyikkel tud nevelni. Ez az igazi tanítói típus, ez az igazi nevelő, aki a tantárgyak anyagában mindig csak nevelői eszközt lát.

Vannak, akik a pedagógia kevés becsületének egyik okát abban látják, hogy az ókorban a rabszolga volt a pedagógus, a paidagogos. Lehetséges, hogy némi igaza van ennek a felfogásnak. Én azonban most ennek az eredeti jelentésnek egyik felemelő mozzanatára szeretnék rámutatni, nevezetesen arra, hogy ez tulajdonképpen gyermekvezetőt jelent, s szeretném, ha a jelen nevelője a szó szoros értelmében gyermekvezető volna. Szeretném, ha mind testi, mind lelki tekintetben a gyermek igazi vezetője volna. Különösen a pedagógus lélekvezető szerepét, a pszichagógikus feladatát szeretném kiemelni. A nevelői lélek lényeges tulajdonságát látom abban, hogy a nevelés pszichagógikus feladatát értse meg.

Döring: Untersuchungen zur Psychologie des Lehrers (1925) c. munkájában tanítók és tanítónők adnak önmagukról, nevelői munkájukról, nevelői tevékenységük közben észlelt jelenségekről önjellemzést. Felvetem a kérdést, vajjon nem volna-e kívánatos, ha minden tanító és tanár adna saját nevelői munkásságáról ilyen önjellemzést? Vajjon nem lehetne-e ilyen nevelői önismerettől nevelői munkánk állandó tökéletesebbé válását remélni? *Rédei Kornél* Döring könyvének ismertetése során helyesen állapítja meg: „Nálunk azonban minden arra vall, hogy a tanítói egyéniség inkább csak pedagógiai szólamként szerepel, semmint a legvitálisabb kultúrérték gyanánt.”¹⁶ Nem volna-e kívánatos hasonló nevelői önismeret révén arra törekedni, hogy a nevelői egyéniség ne csak szólam, hanem valóság legyen?

Döring ebben a könyvében többek között azt a kérdést intézi tanítóihoz, vajjon milyen lelki alkatot tételez fel abban a gyermekben, akinek azt a tanácsot adja, hogy tanítóvá legyen? A kiváló jellemvonások nagy mennyiségét vonultatják fel. Ha máskor nem is, de ilyenkor önkéntelenül érezzük, milyen tökéletes embernek is kell annak a tanítónak lennie (a tanárnak természetesen szintén). A tulajdonságokat négy csoportban sorolja fel a szerző: kedélyi élet, akarati élet, értelmi élet, más irányú tehetség. Ha szavazás formájában fejezzük ki magunkat, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy a kedélyi élet kiválóságának szükségességét hangsúlyozza 37 egység, az akarati élet körébe tartozó kiváló jellemvonásokat szintén 37 egység kívánja, míg az értelmi életre vonatkozik 21 egység, más tehetségre pedig 9 egység. Ezek a tanítónövendékek tulajdonságai, másutt Döring — ugyancsak a tanítók feleletei

¹⁶ Magyar Paedagogia. XXXV. évfolyam. 43. I.

alapján — megrajzolja az ideális tanító képét. Ennek során felhasználja *Spranger*¹⁷ hat ideális alaptípusát.

Döring és a Lelki megújulás c. könyvem alapján az ideális tanító rögtönzött, rövid képét így lehetne megrajzolni. A hivatott tanító alapja az erkölcsi jellem. Csak erkölcsileg magasan álló ember lehet tanítványainak példaképe, csak ilyen nevelő vívhat ki tiszteletet. Ez az erkölcsi jellem a példás életben nyilatkozik meg. A hivatott tanító életével mutatja be tanításait. A szó és tett összhangban van. Minden cselekvéséből kemény, szilárd, értékes célra irányított akarat szól hozzánk, amely fáradhatatlan szorgalommal kapcsolatos. Sohasem cselekszik meggyőződése ellenére. Önuralmat gyakorol. Türelmes a gyengékkel szemben anélkül, hogy a nevelés célját — amely mindég kapcsolatos az Isten gondolatával — szemelött tévesztené. (A tanító vallásos ember.) A tanító lényének középpontjában áll esztétikus struktúrája. (A tanító esztétikus ember). Ez képesíti a gyermekek egyéniségébe való beleérzésre, amely nélkül mélyebb megértés lehetetlen. Mint ilyen a produktív erők kifejlesztésére törekszik; a művelődési anyagokat pedig a képzelet segítségével lelkesíti. Az esztétikai struktúrával kapcsolatos a szociális jelleg. (A tanító szociális ember.) E tulajdonságánál fogva minden gyermeket szeret; különösen a gyengéket karolja fel. Hiszi, hogy minden emberben rejlik valami jó. Önzetlenül és áldozatkészséggel dolgozik. Kissé a háttérbe vonul a tanító teoretikus jelleme. (A tanító teoretikus ember.) Ez bizonyos tudást kíván, amely azonban sohasem lehet végcél, hanem csak eszköz a művelődéshez. Holt, tehát a művelődés szempontjából értékelen ismeretet elutasít. Szereti a tudományokat; alaposan készül. A tanító ökonomikus ember is, amennyiben arra törekszik, hogy tanítványai a legkevesebb erővel ériék el a nevelés célját. Azért figyelemmel kíséri a módszeres haladásokat és mindig keresi a való élettel való kapcsolatot. A nevelés szempontjából szívesen dolgozik a munkaiskola szellemében. A tanító végül politikus is, aki biztos kézzel való vezetésre törekszik. Azonban ezt a vezetést úgy akarja érvényesíteni, hogy a gyermek a maga egyéni sajátosságai szerint emelkedjék az értékek felé. Mindezek alapján hivatása iránt magasan szárnyaló szeretet hatja át; nem tud szebb feladatot elképzelni, mint emberbimbókat kifejlődésük felé vezetni. Ez derültségre hangolja a tanítót, amely viszont örömet fakaszt a gyermeki lelkekben.

Előadásomat a következőkkel zárom. Amikor a tanítóképzésre gondolok, az én lelkem is örül annak, hogy ilyen nemes feladat jutott osztályrészünkül. Kívánatos volna, hogy minden tanítóképző és tanárképző (és azokban minden tanár) állítson fel magának a fentebbihez hasonló tanítói és tanári ideált, tanítói személyiséget (más iskolák a maguk rendeltetésének megfelelő személyiséget) és állapítsa meg azt is, hogy mit kell minden egyes tanárnak

¹⁷ *Lebensformen*. Halle. 1925. XII. + 450.

tennie, hogy ezt az eszményt minél jobban megközelíthesse. Evvel lényegesen elősegítenők a pedagógia helyesebb értékelését.

Dr. Frank Antal.

*

A leíró földrajz tanításának menete.*

Folyóiratunk májusi számában azt tárgyaltam, hogy a leíró földrajz tanításának keretében egy-egy tájegység *természeti viszonyait* milyen szempontok szerint s mily egymásutánban tárgyalom. Jelen cikkemben a tájegység *emberföldrajzának* tárgyalási egymásutánját óhajtom ismertetni.

Mikor a természettudományok a XIX. században erősen föllendültek, ezek vizsgálati módszerét a földrajz is átvette. Másrészt geológiai alapot nyert. Ezzel eldőlt a földrajz hovatartozásának a kérdése, a szellemtudományok és a reáliák határterületéről végre az utóbbiak csoportjába került. A geográfia természettudomány lett s bizonyára tulásba is esett, midőn olyan egyoldalú ágakat hajtott, mint a geomorfológia.

A visszahatás azonban csakhamar jelentkezett. Hiszen nemcsak hegy, víz s egyéb természeti jelenségek találhatók a földfelületen, hanem élőlények is s köztük elsősorban az ember.

Úgyhogy a XX. századdal végre az embert is figyelembe veszik a geográfiai tényezők sorában. Az a sokféle hatás, mely a globuszi térnek különböző tüneményei között összeszőődik, még tarkábbá teszi a földfelszínt az ember élete által. Az ember formálja a tájat, de ez is hat az emberre. Ennek a kölcsönhatásnak s az ebből eredő változásoknak a globuszi arculaton való kikutatásával és megismertetésével az emberföldrajz foglalkozik. Ma már mint külön geográfiai ág is szerepel e tudomány. Ezuttal azonban nem az általános anthropogeografiáról, hanem a leíró földrajz keretében az egyes tájak emberföldrajzi részének tanításáról szólok.

Az első főrészt végén tárgyalt vegetációhoz és állatvilághoz szorosan kapcsolódik az ember gazdasági élete.

I. Gazdasági élet. 1. *Mező- és erdőgazdaság.* A természeti viszonyok megadják az alapot az ember *gazdálkodásához*. Jó talaju sík vidékeken s főleg a termékeny medencékben elsősorban mezőgazdasági élet fejlődik ki, pl. Déloroszországban, a Duna-medencékben (az Alföldön, Oláhalföldön), a Mississipp medencében. Ezzel szemben erdőgazdálkodás csakis összefüggő erdős-zóna területén keletkezhet. Egyrészt a domborzati, másrészt a klimatikus viszonyok itt a döntők. (600 ^m/_m-nél nagyobb évi csapadékmennyiség.) Pl. a Kárpátokban, Alpokban, Skandináviában; Svédország területének csaknem fele, Finnország földjének pedig több mint 50 %-a erdőség.

Fontos annak a megállapítása, hogy hány % a szántóföld az illető ország területéből, pl. Magyarországon kb. 50 %, Csonkamagyarországon pedig kb. 70 %. Norvégia sziklás földjének csak 2 %-a szántó, mert 70 %-a terméketlen terület.** Továbbá: melyek a fő mezőgazdasági termények az illető országban, pl. Magyarországon a búza, rozs, kukorica, Oláhországban

* Az első közlemény folyóiratunk ezévi 4. számában jelent meg.

** *Statistische Geographie* von Dr Arthur Krause, Leipzig, 1914.

a kukorica, a Németbirodalomban a rozs és burgonya, Oroszországban a búza és rozs, Franciaországban a búza stb. És miért ezek? A talaj és az éghajlati viszonyokban rejlik az ok. Mert a búzának és kukoricának a jobb, kötöttebb talaj és mérsékelt klíma, az utóbbinak pedig itt is a melegebb időjárás szükséges. A rozs a homokosabb talajon, a hűvösebb éghajlat alatt díszlik, pl. Németországnak diluviális talaja miatt és hazánknál északibb fekvésénél fogva hűvösebb időjárása van, s ezért több rozst is termel, mint a délibb államok.

Nevezetesebb országoknál azt is számbavesszük, hogy mennyi az évi termés. Pl. Magyarországon nagy átlagban 50 mill. q* (1910-es évek). Körülbelül ugyanennyi a rozs-, árpa- és zabtermés együttvéve. Ugyancsak 50—50 mill. q (1910**) a kukorica és a burgonya évi termésátlagunk. Európában csak Orosz- és Franciaország termel több búzát hazánknál. Az egész földön az északamerikai Unió a legnagyobb búzatermő ország (1923-ban 240 mill. q). A kukorica világharmonizálásának is $\frac{3}{4}$ része innen kerül ki.† Kukoricában elsőként voltunk az európai évi termésmennyiséget tekintve, míg az oláh meg nem szállotta Erdélyt.

Bortermelésben már Franciaország jóval előbb van hazánknál. Kb. évi 50 mill. hektoliter a termése, míg a miénk ennek csak egytizede. Miért? Délibb fekvésű, melegebb táj Franciaország! Emellett szőlőművelésre nagyobb területei alkalmasak.

Ahol a kertészet a kiváló, ott azt emeljük ki, pl. Hollandiánál. Széna és egyéb takarmány termelésében hazánk a második az európai államok között. A tengerektől övezett, tehát esődúsabb tájakkal rendelkező Franciaország ebben is megelőzi.

2. Állattenyésztés. a) A nagyobb fajta és hasznosabb háziállatok felsorolása. Körülbelül mennyi van a fontosabbakból? Pl. Magyarországon az 1911-iki számlálás szerint szarvasmarha, sertés és juh volt kb. 8—8 mill. drb., vagyis 100 lakosra 40—40 drb. jutott. Ugyanekkor 2 mill. drb. lovak voltak, vagyis 100 lakosra 10 ló jutott.†† A világ loállományának (100 mill. drb.) 40—40 %-át Európa és Amerika szolgáltatja. A földön található 500 mill. drb. szarvasmarhából 125 mill. drb. jut Európára (100 lakosra kb. 30 drb.). Amerikában van — a földrészeket tekintve — a legtöbb szarvasmarha és sertés, az előbbiből 170 mill. drb., az utóbbiból pedig 90 mill. drb. Gondoljunk az Unió és Argentína hatalmas húsvágóira. Dániában minden lakosra jut egy szarvasmarha. Éppúgy mint a sertés (a vész előtt) Somogyban. Dánia óriás legelőkkel rendelkezik, miután ez a tengerektől övezett ország sok esőt kap.

b) Az ország mely tájain milyen állatállomány van főleg képviselve? A középhegység és dombostájok erdős vidékein a sertés. A magasabb hegyvidéki legelőkön és a gyérfűvű pusztákon a juh. A sík tájak kövér füvesein a szarvasmarha tenyészik jobban. Ott, ahol nem igen van legelő (csapadék-szegény tájon), istállózatot a gazda.

* Iskolai célra erősen kikerekített számok következnek.

** Trianoni béke óta alig 20 mill. q az évi magyar gabonatermés.

† Dr. Teleki Pál gróf: *Amerika gazdasági földrajza*, Bpest, 1922.

†† A trianoni békével a loállomány több mint fele, a sertés- és szarvasmarhaállomány kétharmada elveszett. A juhállománynak meg csak egynegyed része maradt. (Hegyvidékeinkkel együtt vették el.)

3. Ipar, kereskedelem és közlekedés. Az ipar az ország terményeinek és kibányászott nyersanyagainak feldolgozásán alapul. S ez anyagok és az ember munkaerején kívül hajtóerőre, víz vagy szén alakjában, van szüksége. Ahol mindezek a föltételek megvannak, ott föllendülhet az ipar. Ezt kell fölmutatnunk az egyes országok ipari fejzeténél. Pl. Németország erősen iparos-állam, mert először is van mit feldolgoznia (pl. sok vas található archaikus hegységeiben). S van rengeteg szene is. Ugyanígy Anglia. Az Észak-amerikai Egyesült Államok pedig ma már fölülmul minden más országot e téren. Az ipar mozgató erejének, a köszénnek az 1923. évi statisztika szerint a legnagyobbmértvű kibányászása az Unióban történt. Több mint 500 mill. tonna egy esztendőben. Nagybritannia csak felét, Németország pedig negyedét termelte ugyanekkor. (Holott a múltban előbb álltak e tekintetben.) Csonkama­gyarország csak 7 millió tonnát termel évente. Magyarország 10 millió tonnát termelt Trianon előtt.

Az egyes földrajzi tájaknál rá kell mutatnunk az ipar szolgálatába vetett terményekre. Pl. a Kisalföld és az Északnyugati Felvidék árpája a sörgyártáshoz, cukorrépája a cukorgyártáshoz szükséges.

Az erdőgazdasággal kapcsolatban is fejlődnek iparágak, pl. a fa- és papírgyártás felvidékeinken, Svédországban stb.

Más országoknál meg a gyarmati területekről behozott és itthon feldolgozott nyersterményeket kell fölemlítenünk. Ki kell emelnünk, hogy hazánkban a malomipar a jelentős, mert sok gabonánk terem. Ennek az iparág­nak egyes nagyobb gócai ott találhatóak, ahol legtöbb a gabona: az Alföldön, így Bácskában, Debrecenben, Temesvárott s főleg Budapesten; ez utóbbi a nagy medencének sok más tekintetben is központja.

A fölös mezőgazdasági, erdő- és kertgazdasági, valamint ipari termékek kicserélése által *kereskedelem* indul meg. Főleg különböző gazdasági termékekkel rendelkező tájegységek érintkező vonala mentén élénk a kereskedelem. S így keletkeznek a vásárvonalak. Pl. Alföldünk és a felvidékek érintkezési vonalán létrejött számos város mint kereskedelmi góc ismeretes. Bel- és külkereskedelmet kell minden egyes országnál külön tárgyalnunk. A kiviteli és behozatali főbb cikkeket felsoroljuk az illető állam földjéből kiindulva és népességének munkájára utalva. Pl. Magyarország mezőgazdaállam. Földje gabonatermelésre alkalmas. Népe nagy 0/o-ban ezzel is foglalkozván, szorgalmas földművelő s évente fölös gabonatermésre számít. Ezt a külfölddel kicseréli iparcikkéért. Mely országokkal? Elsősorban a szomszédos államokkal. Miért? A kereskedelmi, valamint a személyforgalom a *közlekedés* eszközeit veszi igénybe. Szárazföldi és víziutak itt a legfontosabbak. (A légiforgalom még a jövőé.) A közlekedés eszközei és a domborzat összekapcsolódnak. Úgy a víziutaknál, mint a vasútnál reá kell erre mutatnunk. Pl. felvidékeink vasútvonalai a nagy völgyekben haladnak: Vágvölgy, Szamos-, Marosvölgy. Az Alföldön nincs így megszabva a közlekedési vonal haladási iránya. A Dunántúl vasútvonalainál, különösen a délkeleti felében mutatkozó rácsos szerkezet a legvilágosabb példája a vasútvonalnak a domborzathoz való alkalmazkodására. T. i. itt a Balaton, Kapos kbelül nyugatkeleti irányú völgyületei, illetőleg árkos vetődései, valamint az ezen irányra nagyjában merőleges é-d. irányú árkok rácsos mintát adnak s megszabják a vasútvonal menetét is.

A nagyobb víziutak és vasútak hosszúságát megjegyezzük km-ben. Pl.

a Duna kb. 3000 km., Tisza kb. 1000 km. hosszú. A Duna Magyarországon, mint középszakaszon, teljes egészében hajózható; kb. 1000 km-es vonal ez. Oroszországnak nagy folyói vannak, ott a víziutak elég jelentősek. A víziút főleg a teherszállításra értékesebb, a vasút pedig a személyforgalomnál. Magyarországnak kb. 20 ezer km. vasútja van. Európában kb. egyharmad millió km. a vasút s a földkerekségen egy millió km-en fölül van a vasútvonalhossz.

Az iparos és sűrűbb népességű országokban több a vasút. Miért? Az iparosállamoknál nemcsak hosszabb vasútvonallal találkozunk, de a kettősvágányú vonalak az uralkodók, pl. Angliában 75% ilyen. (Nálunk alig 5% kettősvágányú.)

A közlekedési eszközök nemcsak az anyagi, de a szellemi kultúrának is elősegítői.

II. A lakosság. 1. Az ország lakóinak száma. Abszolút számban és összehasonlítva Magyarországgal s más országokkal. Pl. Franciaországban kb. 40 millióan laknak, kétszerannyian, mint Magyarországon, ötször annyian, mint Csonkamagyarországon. Németországban pedig háromszor annyian, mint Magyarországon. Oláhországban ma kétszer annyi a lakosság, mint csonka hazánkban.

2. Népsűrűség. Az 1 km²-re eső lakosság száma adja a népsűrűséget. Vagyis kb. 200 holdon hány lélek él. Így Csonkamagyarország sűrűségi száma 80 körül van, holott az 1910-es Magyarország 64 népsűrűségű volt. Miért? Németország kb. ugyanolyan nagyságú terület, mint Franciaország, de $\frac{1}{3}$ -al több a lakóinak száma, így népsűrűsége is ugyanily arányban nagyobb: 130, míg Franciaországé 80 körüli. Olaszországé is kb. annyi, mint Németországé, t. i. az olasz állam kb. akkora területű, mint Magyarország, de lakóinak száma csaknem kétszerannyi, így a népsűrűsége is. Az iparosvidékek nagy sűrűségű góccok, így Belgium, Nyugatnémetország, Délanglia, Felsőolaszország stb. Miért? Mert ott nemcsak a közvetlen talaj tartja el az embereket, hanem távolabbi területek anyagainak feldolgozásával oly értékek termelődnek, melyek nagyobb tömegek létét biztosítják. Jó termő talaj is elég sűrűn népesülhet. Ilyen területek az indiai és a kínai alföld tájai, melyek kevésbé szerepelnek úgy, mint iparoscentrumok s mégis nagy sűrűségű területei Euráziának. A jövőben az Északamerikai Unió lehet a legsűrűbb állam, mert ott a gazdag és változatos vegetáció mellett az ipari nyersanyagok, főleg a szén, hatalmas gazdasági életnek nyújtanak alapot.

Nemcsak a foglalkozást s a talajt, illetőleg ezzel a vegetációt kell bemutatnunk, mellyel a népsűrűség összefügg, de a klímát is. Főleg a hideg öv területei azok, amely úgy a vegetációra, mint ezzel együtt az emberre nézve a ritka népességű tájak közé tartoznak. Sőt néptelen területek. Oroszország északi vidékein egy lakos sem él 1 km² területen. A népsűrűség kapcsolatban van természetesen a lakosság faji erejével, szaporaságával, művelődési viszonyaival is. (Különösen a higiénikus állapotokkal.) S ez az emberföldrajzi vonatkozás van oly fontos, mint az előbb említett fizikai geogr. kapcsolatok. Pl. Oroszországban 1000 éveszületésre 24 csecsemő-halott jut, míg Svédországban és Norvégiában csak 6—7. Angliában, Finn- és Franciaországban 12. Nálunk 20 körüli ez a szám!

Részletesebb tárgyalás esetén, pl. Magyarországnál, a népességnek foglalkozási statisztikájából a fontosabbakat főlemlítjük a természeti viszonyokkal

kapcsolatosan. Vallási és nemzetiségi viszonyaikra is kitérünk. Ez utóbbi kérdés nálunk mindig nevezetes volt. Természetesen hazánk egyes tájai ismeretével kapcsolatban az ott élő nemzetiség multjára s jelenlegi állapotára is kiterjeszkedünk. Pl. az oláhok száma kb. 3 millió ma, ám a XIII. században való beköltözködésük idején bizony csekély rajokban húzódtak föl mint pásztorok délről be az erdélyi havasok oldalaira. Eredetük ma sem tisztázódott teljesen, de nem lehetnek római leszármazottak, mert oklevelek szerint a XIII. század előtt nem éltek hazánkban.* Erős faji jellegre, nagy szaporaságra mutat az a térfoglalás, melyet ma a néprajzi térkép szemléltet. Egész a Tiszáig nyulakodtak már itt-ott.

3. Az egyes népeknek, nemzeteknek néprajzi vonásait is megemlítjük. Nem sokat, de a legjellegzetesebbeket. Pl.: a német szívós, kitartó, munkás, rendkívüli mód rendszerető, erős, kissé erőszakos faj. A francia élénkebb, lelkeesebb, de nem oly szívós, munkás stb. Ez utóbbi a művészetekben, előbbi a tudományokban első.

4. A műveltségi állapotról szintén reá kell mutatnunk. Nálunk kb. minden 100-ból 30 lélek nem tud írni s olvasni! Ugyanígy az olaszoknál. Ausztriában már csak 20 ez a szám. Franciaországban pedig 10. Bezzeg Svájc, Németország, Hollandia, Belgium, Dánia, Anglia, Svéd-, Norvég-, Finnországokban 50%-nál is kisebb az analfabéták száma. Másoldalról pedig a Pireneusi félszigeten 50–60% az analfabéta. Orosz- és Oláhországban és a Balkánon meg 75 körüli ez a szám.

III. *Település.* A település c. fejezet tanítása csakis a részletesebb földrajzi tárgyalások keretében vehető fel, így pl. Magyarország geografiájában. Itt rávilágítunk arra, hogy a népsűrűségi szám nagy általánosítás. A lakóhelyek szétszórta, avagy tömörebb formájával függ össze azok értékviszonya. A helyiségek formája, illetőleg alaprajza pedig rendkívül sokat árul el nekünk a település multjára nézve. Nemzeti szempontból e fejezetet a legfontosabbak közé sorolom. Minden település ugyanis, számos tényező között, főleg három nevezetesebb faktor behatását tükrözteti: a) a domborzatét, b) a néprajzi és c) a gazdasági viszonyokét. Így pl. a hegyvidéki tájakon laza, szétszórta formában találjuk a falvakat a domborzati viszonyokhoz erősen alkalmazkodva. Így a Kárpátokban, Alpokban stb.

A sík területeken jobban érvényesül az etnografiai hatás. Az Alföldön a csillagos, sugaras, a gyűrűs alaprajzú helyiségek terítik be a rónák táját s képviselik a legtipikusabb magyar településeket. Jászapáti, Hajdúböszörmény, Hajdúhadház.** Szemben áll ezzel a szláv vonást képviselő hosszúsoros települési forma Horvátországban, meg a tót és ruthén felvidéken. Mindig vízmentés, víz védelmében s kin-ekre menő hosszúságban. Vagy szintén ellentétet mutat az oláh rendszertelen, szétszórta, kúszahalmaz-település.

A gazdasági viszonyok, a birtokeloszlás is befolyásolja a telep formáját. (Az alföldi tanyák pl.)

A település keretén belül a házak formája s anyaga is tárgyalandó. Itt szintén részben a természeti viszonyok a döntők (pl. hegyvidéken kőházak

* Nevük sem „román“, amint ők szeretnék, hanem a *vlach, walach*-ból oláh.

** L. Prinz: *Magyarország településformái*. Németre fordították Tóth Ferenc és dr. Schüneman K. Berlin, Ungar. Jahrbücher, 1923.

épülnek), másrészt a néprajziak. A szerbek másalakú házat építenek, mint az oláhok.

Főként az etnografiai vonások és a település elnevezése a multban (a helynévvégződések: „Endungen“) jelzik számunkra, hogy valójában kié volt elsődlegesen a helység. Ezért fontos ez a fejezete a földrajztanításnak.

IV. Politikai földrajzi rész. Meghatározott területen a rajta lévő népesség bizonyos rend (törvények) és közös fő vezetése alatt él, államot alkot. Ahol a lakosság nagyobb százalékban homogén, ott nemzeti állammal van dolgunk, pl. Francia-, Olaszország. Ellenben a nem nemzeti államra tipikus példát nyújtott a közelmultban Ausztria, még inkább az Osztrák-Magyar monarchia a volt konglomerat tagjaival. Megemlítjük az államformáját is, pl. Franciaország, Svájc köztársaságok, Anglia királyság stb.

Erintjük e fejezet tanításánál a nagyobb közigazgatási egységeket, pl. Franciaország megyéi, az Északamerikai Uniónak szabályos területtel rendelkező (meridiánok és szélességi körök által határolt) államai, a Németbirodalom országai, Jugoszlávia részei. (A természetes darabjait a fizikai földrajzban láttuk, itt a politikai részeket vesszük sorba.) Kitérhetünk itt, főként Magyarországra való tekintettel — már Európa országainak tárgyalásánál — az egyes újabb és a trianoni, párisi stb. békék által föllendült államok multjára. Pl. Oláhország története azt mutatja, hogy, hazánkkal ellentétben, mindig akkor lendül föl ez az ország, amidőn Magyarország szenved. Mintha csak egy mérlegnek két karján helyezkednék el ez a két állam.

A politikai földrajzi részben soroljuk fel az egyes országok gyarmatait, pl. Angliának nagyobb a gyarmatterülete, mint az egész Afrika*. Melyek a főbbek?

Ezután a nagyobb városok ismertetése következik. Felsoroljuk s a lélekszám nagyságát is megjegyezzük a milliós**, háromnegyed-, fél- és negyedmiliós, majd a százezres városoknak. Pl. New-York*** 8^{1/2}, London 7^{1/2}, Berlin 4, Páris 3, Bécs 2, Budapest 1 milliós városok. Németországban és Angliában van számos, többszázezres nagyváros, pl. Köln, München, Dresden, Hannover, Königsberg, Glasgow, Dublin stb.

Természetesen Magyarországon, különösen most, Trianon után, a nagyváros fogalma kisebb számok által képviseltetik. Nálunk nagyvárosok a kb. százezres lakosságszámúak, pl. Szeged, Debreczen, Szabadka. A 80.000 lélekszám körüliek is még azok: Pozsony, Temesvár. Sőt Csonkamagyarországnak nevezetes emporiumai az ötvenezer körüli városok: Pécs, Sopron, Szombathely.

A székesfővárosoknál kissé részletesen ki kell térnünk a földrajzi tájfestésre. Úgy ezeknél, mint egyéb városoknál rámutatunk keletkezésük főbb rugóira. Sőt így csoportosítjuk is a helységeket, ha részletesebb tárgyalás lehetséges, pl. Magyarországnál. Szegedet a Maros és Tisza tették elsősorban várossá. Szolnokot a szárazföldi és víziút kereszteződése fejlesztette. Átkelő hely. Egyes telepeket a vasúti közlekedés lendít föl. Másokat a bányászat tesz gazdaggá. (Az erdélyi és felvidéki gazdag bányavárosok.) Fürdőhelyek.

* Nagyobb területen, mint 30 millió km², a földségnek csaknem egynegyede (400 mill. felül) angol alattvaló.

** 27 ilyen város található a kontinenseken, ezek a világvárosok.

*** Föld és Ember 1923. évf. II. füzet.

(Balatonfüred, Keszthely, Trencsénteplic). Nevezetes vonal az, amely mentén különböző gazdasági termékekkel rendelkező vidékek találkoznak s itt kicsérelik fölös javaikat: a vásárvonal s mentén a vásárvárosok egész raja keletkezik. Ilyen pl. Miskolc, Sátoraljaújhely, Szatmárnémeti, Nagyvárád stb. Ilyen maga az ország fővárosa is. Budapest nagyságának megértésénél számos tényezőt kell felsorakoztatnunk. Nemcsak hogy folyami átkelő, a legfontosabb közép-európai víziutak egyike mentén fekszik, de vár védelmében is épült. Természeti kincsekkel megáldott tája van. A magyar medencének, a mezőgazdasági termékekkel gazdag Alföldnek, sőt az egész Magyarországnak természetes középpontja. S ezért is futnak ide az anyagi és szellemi szálak az ország minden részéből.

Tóth Ferenc.

*

A fizikai gyakorlatokról.

A tanítóképzőknek olyan tanítókat kell kibocsájtaniok, akik szellemi készségükkel, helyes erkölcsi érzületükkel és a maguk elé tűzött cél erős akarattal való elérésének vágyával öntudatosan tudnak elhelyezkedni iskolájokban s így hasznára lesznek nemzetünknek. Ezt a célt szolgálja elsősorban a tanítóképzőkben tanított fizika is.

A természettan népiskolai tanításának az a célja, hogy a legfontosabb természeti tünemények és a bennök érvényesülő törvényszerűségek, valamint ezeknek a gyakorlati életben való alkalmazásai a gyermekkel megismertessenek. Hogy erre a tanító képes legyen, ezért tanulja a képzőkben a fizikát, annak tanítási módszerét és végzi a fizikai gyakorlatokat.

Tantervünk a természettan tanítását a képzők III-ik és IV-ik osztályára teszi, annak irányát a gyakorlatiasságban szabja meg és a IV. osztályban heti egy órát fizikai gyakorlatokra vesz fel.

A tantervben lefektetett tananyag, annak elrendezése és a keret megfelelő a mai követelményeknek, azonban nagyon szűkszavú abban, hogy a fizikai gyakorlatok anyagát, terjedelmét és irányát kijelölje. Teljesen az egyes intézetek tanáraira van tehát bízva, hogy mit végeznek ez órák alatt és ebből a körülményből áll elő az a helyzet, hogy ahány képzője van hazánkknak, annyi-féleképen halad ebben az irányban a kiképzés. Egyik helyen tudományos méréseket, komplikált számításokat végeznek, ami semmi esetre sem történik a tanterv intenciója szerint; más helyen csakis népiskolai szemléltető eszközök előállításával foglalkoznak, ami szintén nagyon egyoldalú és hiányos felhasználása az óráknak; míg másutt megelégszenek azzal, hogy az egyes kísérleteket, melyeket a rendes képzői tananyag elvégzésével kapcsolatban bemutatni látnak, a növendékek leírják, az eszközöket füzetekbe lerajzolják, ez pedig határozottan hibás irány.

Nem tartom helyesnek, hogy a fizikai gyakorlatok anyaga és terjedelme a tantervben nincsen pontosan megjelölve és tanmenetszerű összeállításba foglalva. Emelhető ugyan ez ellen kifogás, hogy a tanár kezét nem szabad megkötni, de én ennél a tárgynál

kívánnám, hogy a kiképzés az egész országban egyöntetűen történjék, mert csak így vagyunk képesek egyforma képzettségű, egyenlő nivón álló tanítókat kibocsájtani; célunk pedig csakis ez lehet. Nem tudósokat, de nem is teljesen laikusokat kell a képzőknek képesíteniök; olyan egyforma erőket kell kiküldeniök, kik szerte az országban egyformán hirdetik az ígét, egyenlő módszerrel tanítanak, egyforma kvalitásuak s így a kezök alól kikerülő gyermektömeg is egyöntetű képzettségű lesz.

Véleményem szerint a fizikai gyakorlatok a tanítóképzőkben a következő célok szolgálatában állanak: 1. alkalmat adnak a tanítónövendékeknek a népiskolában végzendő kísérletek alapos tanulmányozására, kifogástalan begyakorlására és ezzel logikus gondolkodásmentűk élességének kialakítása által előkészítik őket jövő hivatásuk lelkiismeretes teljesítéséhez; 2. nehezebb, a népiskolai anyag-nívójánál magasabb kísérletek, mérések és számítások végzése által a növendék intelligenciája emelkedik, látóköre bővül s így a tanító uralkodni fog az anyagon; 3. alkalmat adnak a növendékeknek kutatni és megállapítani, hogy a gyakorlati életben használt eszközök, gépek stb. miféle természeti törvényen alapúlnak s ezáltal az ítélőképességük is élesedik; 4. elsajátítják a taneszközök helyes kezelésmódját, azok tisztántartását, gondozását és javítását; 5. megtanítják őket egyszerű szemléltető eszközök praktikus és olcsó előállítására; 6. megtanulják használni azokat a segédeszközöket és könyveket, melyek őket népiskolai tanítói munkájukban és továbbképzésükben segíthetik; 7. a tantervben még fel nem vett, de a rohamosan haladó technika modern vívmányainak megismertetésével megakadályozzák azt, hogy a tanító hiányos ismeretekkel hagyja el a képzőt.

Óriási tömeget foglal magában látszólag ez a pár pont s első pillanatra az gondolható, mintha ez a munka a képző keretében nem is lenne megvalósítható. De nem úgy van. Ha növendékeink jövő élethivatását vesszük tekintetbe s főleg a népiskolai tananyagra támaszkodunk, ez már bizonyos határt szab nekünk. Mindég az álljon szemünk előtt, hogy mire lesz a tanítónak és mire van az általa tanított népnek szüksége s ekkor magától meghatározódik az a meder, melyben haladva, összes céljainkat elérjük. Ezek a célok nem is külön-külön álló egységek, hanem egyik a másikkal annyira összefügg, hogy minden egyes ténykedésünkkel, ha az helyes, az összes célok kielégítését szolgáljuk.

Hogy a fentebb említett célokat a képzőkben elérjük, azt a következő eljárással és munkabeosztással vélem elérhetőnek (legalább is én már pár éve így csinálom és az eredmennyel meglehetősen meg vagyok elégedve).

A fizikai gyakorlatokra járó növendéksereget négy csoportra osztom fel: A) *kísérletező csoport*; B) *írásbeliző csoport*; C) *munkacsoport*; D) *szertári csoport*.

Ezek a csoportok *óránként* felváltva mást és mást dolgoznak, még pedig úgy, hogy az első csoport az egyik órán népiskolai

fizikai kísérleteket végez, a másik órán ezt írásban és rajzban feldolgozza, a következő órán a fizika népiskolai tanításához szükséges szemléltető eszközök előállításával foglalkozik, a negyedik órán pedig a szertárban végez a szükségnek megfelelő munkálatokat.

Az egyes csoportok munkálkodásához a következő megjegyzéseket kell fűznöm :

A) A népiskolai kísérleteket úgy végeztetem, hogy kezökbe adom az elemi iskolai tankönyvet s kitűzöm a kísérletezési anyagot. Az egyes tanítási egységekre vonatkozó számos egyszerű kísérlet, általam papiroslapokra tömören leírva, rendelkezésükre áll s ezekből ők irányításom mellett a legmegfelelőbbeket kiválasztják és begyakorolják. Így végezik el szeptemberben a mozgásokra, októberben a testek egyensúlyára, az erőre és munkára, novemberben a szilárd testek mechanikájára, decemberben a folyadékokra, januárban a légnemű testekre, februárban a melegre, márciusban a hangra és fényre, áprilisban a mágnességre és elektromosságra s májusban a villamosságra vonatkozó gyakorlatokat; június az összefoglalásokra marad. A kísérletek lehető legegyszerűbbek, nem nyúlnak el hosszadalmasan s velők kapcsolatban mérések és számítások is eszközölhetők. Ajánlatos az egész kísérletet, annak minden fázisát le is íratni, hogy így még jobban emlékekbe vésődjék az a helyes logikai menet, melynek a kísérleten végig kell húzódnia s melynek következménye az, hogy az egyes fázisok eredményének okos összekapcsolásából végeredményül a megfelelő fizikai törvényt tudjuk levonni.

B) Midőn a csoport végzett a kísérletezésre kitűzött anyaggal, azt (mint második csoport) írásban és rajzban dolgozza fel a következők betartásával :

a) A tanterv és a tankönyv egybevetésével megállapítja a növendék, hogy mit akar (melyik természeti törvényt) megtanítani. Ezt a munkát *a feladat megértésének* nevezem.

b) Kikutatja, hogy a gyermek előző életében, avagy más tárgyak keretében, mik azok a tapasztalatok és ismeretek, amelyek az új tanítási anyaghoz kapcsolódnak, melyek felelevenítése és tisztázása tehát előkészítésül szolgálhat. Ezeket a tapasztalatokat a növendék felsorolja. Ezt a munkát *előkészítésnek* nevezem.

c) Megállapítja, hogy melyik az a gyakorlati jelentőségű probléma, melynek megoldását a tanítás céljául kitűzheti. Ezt helyes és tömör fogalmazással egy mondatban fejezi ki. Ezt a részt *a cél kitűzésének* nevezem.

d) Rövid mondatokkal megállapítja azt a menetet, melyet a probléma megoldásánál követni fog. Leírja a kísérletet (vagy ha több kísérlet összefüggéséből vonja le a törvényt, akkor a részlet-kísérletek menetét is) és mindig jelzi, hogy a kísérletből minő eredményt szőgez le. Ez a *kísérletező és tárgyalási* rész.

e) A kísérlet lezajlásából, avagy a részletkísérletek eredményeinek logikus egybevetéséből megállapítja a törvényt. Ezt a részt *törvénymegállapításnak* nevezem.

f) Kapcsolatot keres a gyakorlati étellel, a gyermekek megfigyeléseivel, vajjon hol alkalmazza az ember eszközeinél ezt a törvényt, illetőleg melyek azok az eszközei, melyek ezen törvény alapján működnek. Ez a *kapcsolási és alkalmazási* rész.

g) Pontosán megfogalmazza a törvényt és áttekinti az azzal kapcsolatos dolgokat. Kiemeli azokat a pontokat, melyeknél tanítása az erkölcsi vagy a hazafias nevelést szolgálja. Ez az *összefoglaló és befejező* rész.

Ha a népiskolai anyag főbb részeiből egyes tanítási egységeket a fenti szempontok betartásával feldolgozunk, ezáltal a növendék az egyes órák anyagának tanítási menetét is elsajátítja úgy, hogy midőn a tanév végefelé a természettan és vegytan népiskolai tanításának a módszerével és a tantervvel foglalkozik a szaktanár, a növendékek lelkében már teljesen világos kép van az egyes tanítási egységekről, azoknak egy-egy órára való feldolgozásáról, valamint a tanítás lefolyásának helyes menetéről. Az efajta feldolgozással egy kincset visznek ki az életbe, mert a népiskolai anyag minden főbb részletéből egy pár helyes vázlat lesz birtokukban, melyek módjára a lelkiismeretes tanítónak nem lesz nehéz a még hátralévő s az idő rövidege miatt a képzőben el nem végezhető anyagot is feldolgoznia. Azt is elő lehet segíteni, hogy a növendékek az egész anyag feldolgozásának birtoklásával hagyják el a képzőt és ezt úgy érhetjük el, hogy IV-ed éves korukban feldolgozzák a népiskolai anyag minden egyes főbb részletének a felét s V-öd éves korukban a másik fél feldolgozását átveszik az éppen azon a részen dolgozó utódoktól.

Az írásbeli órák alatt végzi el a növendék azt a rajzolás munkát is, mellyel szemléltető rajzok, falitáblák stb. készítésére adunk neki útbaigazítást (pld. a szem és fül keresztmetszete, a szívóvút és villamos csengő szerkezete stb.). Ezek a képek nagyok, világosak és szép színezetűek legyenek; a festésnél fedőszínt sohase alkalmazunk.

C) A munkacsoport népiskolai szemléltető eszközök előállításával foglalkozik s ezek előállítása több ok miatt fontos. Öntevékenységre ösztönöz; fejleszti az esztetikai érzéket; pótolja, illetve kiegészíti a szlőjdőt; mélyíti a tanító tudását; továbbá szükséges van rá azért is, mert hazánk, jelenlegi nehéz anyagi helyzetében, nem képes minden iskolát a szükséges taneszközökkel ellátni s így a tanítónak magának kell gondoskodnia azokról, ha tanítását eredményessé akarja tenni. Kötelességünk tehát, hogy a képzőben alkalmat és módot nyújtsunk neki az éfélékhez szükséges ismeretek elsajátításához.

Az elkészített készülékek mind lehető legegyszerűbbek, olcsón előállíthatók, csinosak, könnyen kezelhetők és oly összeállításúak legyenek, melyeken a törvény gyakorlati alkalmazása rögtön felismerhető legyen; továbbá olyanok, hogy azok más tárgy keretében is alkalmazhatók legyenek szemléltetési eszközül. (Igy kétkarú emelőül mérleget vagy gémeskútát; hengerül kerekeskútát;

ingául függő kuglijátékot; szívókútnak bodzafafecskendőt stb. készítünk).

A tanár feladatnak adja fel s a növendék gondolkodik azon, hogy a kitűzött törvény demonstrálására minő eszközt tudna készíteni, hogy az a legegyszerűbb, legolcsóbb és a gyakorlati étettel a leginkább összefüggő legyen. A növendék jelentést tesz gondolkodásának eredményéről s a tanárral együtt megbeszélik az esz-
közhöz szükséges anyag, előállítás stb. részleteit. A növendék ezek alapján rajzban elkészíti az eszköz leírását és a tervet. Ha ezt a tanár helyben hagyja, a növendék hozzáfog az elkészítéshez, melyre határidő van kiszabva.

Nem sok eszköz készítése legyen a cél, hanem kevés, de praktikus és csinos szemléltető eszközök állíttassanak elő. Ne az egész osztály készítsen egyforma készülékeket tömegesen, hanem minden növendék másikat. Ezáltal a növendék, megfigyelve egymás munkáját és látva a terveket, hallva a tárgyalásokat, készséget sajátít el azok előállítására is és így egy sereg készülék előállításának birtoklásával megy ki az életbe. Ezen ismereteit szélesítheti még az is, hogy a készülékek milyensége 3 év alatt sohasem ismétlődik s ezáltal a növendék III-ad éves korától három évfolyam által előállított készülékek készítési módját ismerheti meg.

D) A szertári csoport munkája a képző felszerelésének és az előállított taneszközöknek tisztántartása, gondozása. Segédkeznek továbbá a képzői anyag tanításához szükséges kísérletek összeállításánál és ezzel kapcsolatban olyan kísérleteket és méréseket is eszközölhetnek, melyek meghaladják a népiskolai mértéket. Ugyanitt végzik hőmérsékleti, légnyomási stb. megfigyeléseiket is, melyekről grafikonokat készítenek. Ismeretkörük bővül, intelligenciájuk emelkedik tehát ez alkalmakkor is. A szertári munkákat a tanár irányítja és azokra állandóan felügyel.

A gyakorlatokhoz kapcsolódnak, de azok óráinak felhasználása nélkül, a szakszerűen vezetett *kirándulások*. Ezek elengedhetetlenek, mert nem szabad oly növendéket kiengednünk, akinek csak elméleti tudása van; kell, hogy gőzgépet, motort, dinamót, tűzifecskendőt, telefon- és távirókészüléket stb. működésben látott legyen s alkalmat kell neki adni a rádióalkatrészek és felszerelések szemlélésére is.

Ezeket óhajtottam elmondani. Ha a tanár az év elején a megfelelő útasításokat megadja és az egész éven pontos munkát követel, akkor a gyakorlatok, a két év fizikai anyaga, a módszeres feldolgozás és a kirándulások oly gyönyörű egészben olvadnak össze, hogy a kilépő tanítóról elmondhatjuk: *okos és tud tanítani.*

Mihalik József.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Tanítóképzés az egyetemen.

Shaw Bernát mondja, hogy az emberek ellátják megukat szükséges és hízeltgő illuziókkal. Azt hiszem, mindkettőből jutott az egyetemi tanítóképzés tervezetébe, a szükségesből is, meg a hízeltgőből is és ez osztja ketté a kérdést, valamint két táborba az érdekelteket.

A tanító általános műveltségét emelni kell, mert hiszen a kultúrfőlény korunknak jelszava és ebben mindenki egyetért. Senki se fogja elítélni a tanítóságot, ha a kor mozgtató gondolatához hozzákapcsolja a maga egyéni ámbícióját, ha szellemi nívójának emelése végett az egyetem felé tekint, melynek homlokzata fölött a tudomány égő fáklyája lobog szímbólunként.

Nem tudnám rossz néven venni tőlük, ha felébredt bennök az alkotó munkás öntudata és a legmagasabb fokú iskola polgárai akarnak lenni, ahonnan az élet vezérkara toborzódott.

Ámde a dolgokat nemcsak előlről kell szemlélet alá venni, mintahogy egy szobrot sem csak en face, hanem profilban is, sőt hátulról is befutja a szem éles pillantása, hogy teljesen magáénak vallhassa a megragadott tárgyat.

Teszi ezt a műkritikus azért, hogy több egymásmellé sorozható kép szintéziséből alkossa meg a valóságot. S tesszük mi is ennél a fontos kérdésnél, hogy teljes értékében kibontsuk minden vonatkozásában.

Az elemi iskola konkrét valóságokon épül fel. Ha a világtörténet egyetemes törvényeit akarjuk a gyermek elé vinni, mindig és kizárólag csak konkrét személyek életrajzában tehetjük meg.

Ezt a szükségyszerűséget nem a tanterv önkénye szabja meg, hanem a gyermeki lélek alkatának imperativusa. A népiskolát a gyermek lelke determinálja s ehhez alkalmazkodik a tanterv, a tanító, a hatóságok is, mert a gyermek a legnagyobb úr a világon.

Vele nem lehet kompromisszumokat kötni, vele szemben csak feltétlen meghódolni lehet. S az az iskola a legjobb, amely a gyermek lelki törvényei szerint rendezkedik be.

A tanítóképző-intézet központi gondolata a gyermeki lélek s ennek függvényei azok a tantárgyak, melyek helyet kaptak a képzői tantervben.

Minden elhangzott szó a gyermek felé repül és sokszor még meg sem születtek azok a gyermekek, akik számára már a képzőben formálják a gondolatot. A képző eszménye tehát a gyermeki lélek, amely körül forog a tanítóképzés egész világa.

Másképp áll ez az egyetemen. Ott az eszmény a felnőtt, érett és képzett tudós, akinek lelki törvényei az iskoláztatás folytán hozzáalkalmazkodnak a tudomány princípiumaihoz, melyek hajtáhatatlan keménységgel épülnek föl, mint a világtrend kiegészítő részei. Ott nem mutatnak példát a játszva tanításra, mert a tudo-

mány törvényeivel nem lehet játszani, míg a tanítóképző-intézet rámutat arra az útra, amelyen a gyermek játékos lelke összebarátkozik a komoly ismeretek elemeivel. Az ilyesmi az egyetem szemében aprólékos munka, ami a magaslatokról való leereszkedést követelné. Még a középiskola színvonalára sem ereszkednek le, annál kevésbé fogják ezt a népiskola felé megtenni. Mit fog tehát ott találni a tanítójelölt? A Shaw-féle hízelgő illúziókat! Azt, hogy a tanító tudós lett a mult egyszerű iskolamesteréhez képest.

Kell-e a népiskolának tudós tanító? Lássuk közelebbről a dolgot. A népiskola konkrét valóságokon épül fel, a tudomány pedig egyetemesít, hiszen ideálja a dedukció. Az egyetem deduktív iskola s a homlokzatán égő fáklya azt az utat világítja be, amely elvezet az összes disciplinának egy fogalom alá sorozásához. A dedukció pedig messze van a gyermek lelkétől. A népiskola az indukció iskolája; hogy fogjuk megcsinálni a kiegyezést a deduktív egyetemmel? Kardinalis ellentétben áll a kettő egymással, míg a tanítóképző-intézet minden ízével hozzásímul az elemi iskolához.

Lökjük lomtárba a jól kipróbált tanítóképzőt s a népiskola légköréből menjünk át az egyetem idegen atmoszférájába? Ugrani akarunk a fejlődés fokozatosságának kikerülésével? Merész és kockázatos dolog volna.

A gyermek lelkének módszeres meghódítása az egyetemen idegen és ismeretlen dolog. Ott a tudomány általános módszereiről van szó, melyek az ismereteket tovább viszik és gyarapítják. Az emberi kultúra nagyszerű márványcarnokaiban érezzük magunkat, ahol azonban olyan meghitt zúgok hiányoznak, melyekben a gyermek otthonosan érezhetné magát.

S ha találnak is valamit, amit képzésünk felhasználhat, az ottan *mellékes* és *esetleges* dolog. Nekünk magunknak kellene ezeket az akcideneciákat összeszedgetni s azokból egy új tanítóképzőt felépíteni s akkor megint csak ott vagyunk, ahol most. Egy külön jellegű tanítóképző-életet kellene élni az egyetem mellett. Vissza lopakodnánk a sutba dobott tanítóképző romjai közé s tégláról téglára újra építenénk mindent.

De most lássuk Shawnak a szükséges illúzióját. Azt láttuk, hogy a népiskola szempontjából az egyetemi képzés nem kívánatos. De talán szükséges a tanító műveltsége szempontjából? Nos, mondjuk, hogy igen. Elvégre 4—5 esztendei képzés egy egész emberi életre bizony kevés. Nem kapunk olyan tőkét, hogy abból egész életen át élösködhetnénk. Különösen a háború után sok minden átértékelést nyert, még bizony szavakat és fogalmakat is meg kellett tanulni, hogy a korral lépést tarthassunk. A hiányos képzést pótolhatjuk továbbképző tanfolyamokon. S ezeket, nem bánom, vegyék ki a képző kezéből és tegyék át az egyetemre. Hadd lásson a tanító valóságos, élö egyetemi tanárt s ha lelki gyönyörűséget fog is eleget találni, azt nem mondom, de saját maga fogja tapasztalni, hogy a gondolatok óceánján mily apró kis sajkában lebeg mindaz, amit mesterségében fel tud használni.

Ezen az úton művelt, korszerű tanító lehet, de semmivel sem lesz alaposabb szakember. A népiskola alig, a tanító sokat fog nyerni általa s ez volna a Shaw-féle szükséges illúzió.

Nem áztatom magamat azzal, hogy eltaláltam a legjobbat s én vagyok a szikrázó szemű bölcs. De nem hallottam még arról, hogy a tanító maradjon a képzőnél s továbbképzése az egyetemen történjék.

Dr. Mandola Aladár.

EGYESÜLETI ÉLET.

Választmányi ülések.

I.

Országos egyesületünk az új ciklus első választmányi ülését 1926 okt. 2-án tartotta a VIII. kerületi tanítónőképzőben. Wagner János elnöklete alatt Dr. Kovács János, Patyiné Láng Mária, dr. Lajos Mária, Mészáros Jenő, Geőcze Sarolta, Molnár Oszkár, Répay Dániel, Lux Gyula, Jalovetzky Péter, Jalovetzkyne Czinkovszky Cornélia, Éber Rezső, Kishonti Barna, Pócza József, Nagy Ferenc, Drozdy Gyula, Párvy Endre, Farkasdy Zoltán, Jancsó Erzsébet, Braun Angela, Fehér Aranka, dr. Kosáry János, dr. Frank Antal, Oroszlány Erzsébet, Dúzs Mária, Herczegh Kamilla, Szontágh Katalin, dr. Greguss Pál, Mesterházy Jenő és Mihalik József voltak jelen.

Elnök a tagok és legkülönösebben dr. Kovács János polg. isk. tanárképző főiskolai tanár meleg üdvözlése után mély részvétellel emlékezik meg az elhunyt Bokor Irma és Holzmann Ferenc kartársakról, kiknek érdemeit és emlékét az egyesület jegyzőkönyvileg örökíti meg. Bejelenti továbbá Scherer Sándor kir. főigazgató, Köveskúti Jenő, Sztankó Béla, Geőcze Sarolta és Horvay Ede igazgatók nyugalomba vonulását. Rövid életrajzokban méltatja a nyugalomba távozók munkálkodását és kifejezi azt a kérelmét, hogy az eltávozók tapasztalataikkal legyenek továbbra is az egyesület segítségére. Örömmel jelenti, hogy Maurer Mihály és Vaskó László gyakorló isk. tanítók, érdemes kartársaink a VII. fizetési osztályba léptek elő. Az előbbi mögött 37, utóbbi mögött pedig 35 kiváló tanítói munkában eltöltött év van, mindketten bőségesen rászolgáltak tehát az előléptetésre. Sajnálatos, hogy előléptetésök csak a tanítói státusba való visszahelyezéssel vált lehetővé.

Elnök ezután bemutatja a dr. Neményi Imre ny. államtitkárnak átnyújtandó, Farkasdy Zoltán tanár által magas művészi kivitelben elkészített elismerő díszokmányt, melyet az egyesület okt. 3.-án küldöttség útján fog az államtitkár úr öméltóságának átadni.

Elnök javaslatára a választmány a III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus tanítóképzői szakbizottságává alakul át és meghallgatja dr. Frank Antal előadását a kongresszusra szánt s *A pedagógia értékelése és a tanítóképzés c. témáról.**

A hozzászólások során dr. Kosáry János azon véleményének ad kife-

* A pedagógia becsülése címen jelen számunkban olvasható.

jezést, hogy az ismertetés után okvetlen egy határozati javaslatnak kell következnie.

Dr. Kovács János tárgyalja azt a régi panaszt, hogy a mai iskolák nem nevelnek eléggé. Példákkal illusztrálja a régi iskolákban a tanár és tanítvány intenzív együttmunkálkodását, melynek eredménye a tanulók egységes lelki kialakulása volt. Nagyon örvend annak, hogy tapasztalata szerint ezen tradíciókat csak a tanítóképzők tartották meg; a tanítóképzők oktató és nevelő eredményével mindenki meg lehet elégedve.

*Répay Dániel*nek a tétel ellen nincsen kifogása, de a tételbe tartozó tartalom más irányú megvilágítását óhajtja. Szerinte az előadónak föl kellene állítania a tanítói eszményt, majd kutatni, hogy a közéletben kik és mik az okai annak, hogy a pedagógia nem részesül megbecsülésben. Csak így adhatók majd tanácsok, irányelvek és feladatok, melyek a cél eléréséhez segítenek bennünket. Az egyes akadályokat, avagy akadályozókat kiméletlenül ki kell domborítani.

Drozdy Gyula úgy véli, hogy a tanfelügyeletre vonatkozó rész, kényes voltánál fogva, kihagyandó a kongresszuson tartandó előadásból. A felolvasonak főkéletesen igaz van, ő is tapasztalatból mondhatja, hogy a mai tanfelügyeleti rendszer megőljöje a helyes népiskolai oktatásnak és nevelésnek. A tanfelügyelet sürgősen megreformálandó; tanfelügyelők csak oly egyének lehessenek, akikben van pedagógiai érzék és értnek a dolgukhoz.

Mesterházy Jenő csatlakozik *Kosáry* és *Répay* véleményéhez. Az előadást nem tartja olyannak, hogy az mint a képzői tanárság kikristályosodott véleménye a kongresszus elé vihető lenne. A mi hasznos munkánkról felületesen beszél, míg ahol a középiskolák hibáit kellene kiemelni, ott nagyon kiméletes. Az intern dolgok nem valók a kongresszus elé, hanem az a kívánatos, hogy az előadó domborítsa ki, hogy az egész pedagógiai kérdés súlypontja a tanítóképzőkön és a képzői tanárokon, mint legjobb nevelő tanerőknön nyugszik. Kifejti azt is, hogy bár a pedagógia nagyon fontos, azt még sem szabad a képzőkben mindenek fölé emelni.

Dr. Frank Antal reflektálva a felszólalásokra, kijelenti, hogy előadása nem a kongresszus elé viendő anyagot tartalmazta csak, hanem célja az volt, hogy az előadottak alapján részletes megbeszélés induljon meg, melynek leszűrt eredményét fogja majd feldolgozni. Természetes, hogy határozati javaslatot is fog benyújtani. Ő igazságokat mond s nem tehet róla, hogy az itt-ott fáj. Előadásával azt a célt szolgálja, hogy ha jó tanárok is vagyunk most, a jövőben igyekezzünk még jobbak lenni.

Elnök köszönetet mond az előadónak és a hozzászólóknak s a választmány határozataképen a következőket szögezi le: *a)* mivel az előadás a kongresszusra van szánva, hozzá határozati javaslat csatolandó; *b)* az egyes iskolafajok túlszigorú kritizálása nem célszerű, ellenben előnyös lesz, ha az előadó kidomborítja, hogy a tanítóképzőkben folyik jelenleg a legjobb oktató és nevelő munka; *c)* mivel a kongresszusi előadásra az előadónak csak 30 perc áll rendelkezésére, felkéri az előadót, hogy témáját az értékes hozzászólások tekintetbe vételével dolgozza át, rövidebben fogalmazza meg és a választmánynak mutassa be.

Elnök bejelentésére a választmány *Littkey Pétert*, *Visontai Jánost* és *Pál Lajost* Nagykörsről, *Veverka Edithet* és *Oroszlány Erzsébetet* a budapesti II.

ker. tanítónőképzőből tagjai sorába iktatja. Végül a választmányi ülés elhatározta, hogy rendes havi választmányi üléseit ezentúl minden hó első szombatján a VIII. ker. tanítónőképző helyiségében fogja megtartani.

II.

Országos egyesületünk választmánya 1926 nov. 6-án a Baross-uccai tanítóképzőben gyűlést tartott, melyen *Wagner János* elnöklete alatt a következők voltak jelen: *Köveskúti Jenő*, *Sarudy Ottó*, *Slajchó Mihály*, *Németh Sándor*, *Farkasdy Zoltán*, dr. *Harmos Sándor*, *Schön István*, *Pócza József*, *Jaloveczky Péter*, *Kiss József*, *Kalabay Lászlóné*, *Jaloveczky Péterné*, *Molnár Oszkár*, *Strauchné Entz Jolán*, *Kortyál Ilona*, *Mészáros Jenő*, *Párvy Endre*, *Gömöri Sándor*, *Fehér Aranka*, *Nagy Ferenc*, *Maurer Mihály*, *Veverka Edith*, *Bagó Margit*, *Répay Dániel* és *Mihalik József*. Elnök részvétellel emlékszik meg *Mihalik Lajos* nyugalmazott kolozsvári áll. tanítónőképző-int. tanár hirtelen elhunytáról, kinek érdemeit az egyesület jegyzőkönyvileg örökíti meg; majd örvendve jelenti, hogy *Sarudy Ottó* kir. főigazgató, *Quint József* igazgató, *Budai József*, *Novák Eszter* és *Pfeiffer Ilona* gyak. isk. tanítók fizetési osztályuk B csoportjából annak A csoportjába léptek át; valamint az egyesület örömet fejez ki afelett, hogy *Mészáros Jenő* és *Quint József* igazgatók a Közoktatásügyi Tanács előadó tanácsosaivá nevezettek ki; végül indítványára a gyűlés a jelentkező *Veverka Edith* kartársat (Bpest II. ker.) az egyesület tagjai sorába iktatja.

Ezután az egyesület főtítkára felolvassa azt a két memorandum-tervezetet, melyet a közgyűlés határozata értelmében az egyesületnek be kell nyújtania, az egyiket a tanárok, a másikat a gyak. isk. tanítók illetmény-rendezésének széniumos alapra való helyezése tárgyában.

A hozzászólások során *Mihalik József* azon óhajának ad kifejezést, hogy a memorandumban domborítassék ki, hogy egyedül a felekezetek azok, akik a tanári munkát érdem szerint méltányolják s innen áll elő az az aránytalan és igazságtalan helyzet, hogy a polg. isk. tanárképzőt egyidőben végzett tanárok közül a felekezeti képzőkhöz kerültek egy fizetési osztállyal magasabban állanak, mint az időközben magasabb képesítést szerzett állami tanítóképző-intézeti tanárok.

Nagy Ferenc kihagyandónak tartja a 30 éves szolgálati időhöz való ragaszkodásunk hangoztatását. Helyette a fontosabbat hangoztassuk, azaz: emeltessenek ki a tanári státusból a főigazgatók, az igazgatók a tanároktól külön rangsoroztassanak. Általában a sérelmeket élesebben ki kell emelni.

Dr. Harmos Sándor a tulórák díjazására és a maximális óraszám betartására vonatkozólag szól.

Schön István a gyak. tanítóság nevében azt a kérelmet terjeszti elő, hogy a felolvasott memorandumtervezet helyett adassék be egy olyan, melyben az egyesület a gyak. tanítóságnak a tanársággal teljesen egyenlő elbánását kéri.

Molnár Oszkár indítványozza, hogy az emlékirat ne csak az állami tanárokról szóljon, hanem általában a tanítóképzői tanárságról, beleértve az összes felekezeti képzők tanárait. Indítványozza továbbá, hogy a felsorolt kérelmeken kívül, kívánja az Egyesület a tanári létszámnak a szakérdekek figyelembe vételével való újbóli, a szükségleteknek megfelelő, igazságos megállapítását.

meg. A pergamentre Redis-írással készült, hatásosan tagolt szöveget azon főbb városok címereivel díszített kerettel fogta körül, melyek tanítóképzőit Neményi felvirágoztatta. A címereket középkori festonok és ornamentális fal-díszekből vett elemek tartják össze. Felül és alul szalagok futják a keretet körül, melyek felületét a tervező azon városok nevének feltüntetésére használta fel, melyeket címer nem képvisel. A rajzoláskor használt tus és szépiakombináció vörösesbarna színe meleg tónusban ömlik el a díszes iraton.

A közgyűlési határozat értelmében egyesületünk emlékiratát küldöttség vitte okt. 3-án dr. Neményi Imre Vaczi-útcai lakására. A küldöttségben részt vettek a főigazgatók s a főigazgatói hivatal tagjai, a fővárosi és a czinkotai tanító- és óvónőképzők igazgatói és tanárai. A népes küldöttséget Wagner János, egyesületi elnök vezette, ki a művészi okmányt a következő szavak kíséretében nyújtotta át:

Mélyen tisztelt Államtitkár Úr!

A Tanítóképző Tanárok Orsz. Egyesületének képviselőjében jelentünk meg Méltóságod előtt. Méltóságod csaknem két évtizeden át intézte a hazai tanítóképzés sorsát. Ezen hosszú idő alatt a magyar tanítóképzést oly fokra tudta emelni, hogy az ma a legszigorúbb megítélés mellett mind szervezete, mind a munka intenzitása tekintetében a legtökéletesebb, a legharmonikusabb és a hazai viszonyokhoz alkalmazkodván a legtermészetesebb az egész földkerekségen.

Méltóságod nemcsak a legnagyobb szakértelemmel, a legnagyobb körültekintéssel felépített intézményeit ápolta lelke minden erejével, hanem személyesen ismervén minden alkalmazottját, személyi és anyagi ügyeinket is atyai szívének rendkívüli melegségével gondozta.

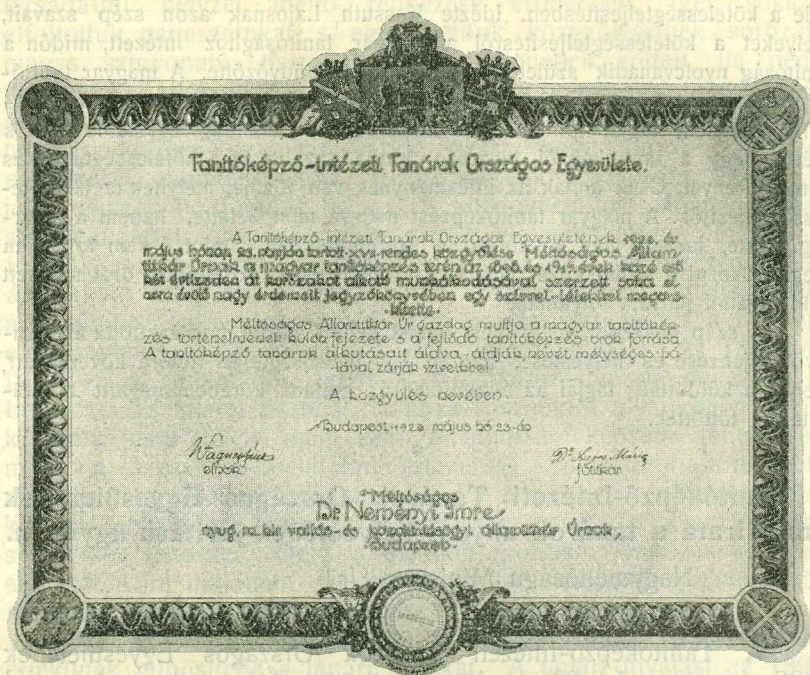
Méltóságod ezen áldásos működésének legtermészetesebb folyamánya, hogy a tanárság minden egyes tagja szívét mérhetetlen szeretet és hála tölti be és e szeretet és hála az idők folyamán nem apadt, hanem mindinkább nőtt, ma csordultig van és mi nem kerestünk semmiféle különleges alkalmat, hanem szükségét érezvén annak, hogy szívünk feszültségén enyhítsünk, eljöttünk, hogy kiöntsük színe elé a szívünkben áradó hálát.

Utolsó közgyűlésünkön egyhangúlag, kitérő lelkesedéssel hozott határozatunk alapján írásba is foglaltuk ezt a hálánkat és az írást elhoztuk Méltóságodnak.

Rajzolónk a szöveget övező keretbe azoknak a városoknak a címerét foglalta, ahol Méltóságod új tanító-, vagy tanítónőképzőt szervezett. Nagy önmérsékletre volt szüksége a rajzolónak, hogy a keret túlságosan tarka ne legyen, mert hiszen igen kevés olyan képző van az országban, ahol Méltóságod, legalább kiegészítő építkezésekkel és jelentős szervezési munkálatokkal, nem segítette volna az intézeteket hivatásuk teljesítésében.

S most átadom Méltóságodnak őszinte nagyrabecsülésünk, mélységes hálánk emlékéül ezt az okmányt s kérem az isteni gondviselést, hogy Méltóságodnak, ki annyi és oly áldásos működést fejtett ki a magyar kultúra szintájának emelése érdekében, adjon az isteni gondviselés hosszú életet, jó egészséget, sok boldogságot, úgy Méltóságodnak, mint kedves családjának!

Elnökünk üdvözlő szavaira dr. Neményi Imre a visszaemlékezés meleg fényétől ragyogó, kristályos logikával tagolt beszéddel válaszolt. Hivatali pá-

lyáján — úgy mond — sok kitüntetés érte, de a legnagyobb sem keltett benne olyan nagy örömet, mint életművének a tanítóképzői tanárság részéről való mostani elismerése, mert ez a méltányoló elismerés azoktól jön, akikkel évek során nagy ügy szolgálatában együtt dolgozott. Olyan ez, mint amikor a munkások az előmunkásnak elismerő bizonylatot állítanak ki. Az, hogy a tanítóképzést sokra értékelte, nem véletlen dolog. A nemzeti kultúra olyan, mint aminő a népiskola; a népiskola lelke meg a tanító. A tanító viszont olyan, amilyenek a tanítóképző kiformalta. Ebben van a tanítóképzés kiemelkedő fontossága. A többi iskola életébe is iparkodott ped. szempontokat belevinni. Ez sok ellenkezést váltott ugyan ki, de megnyugvással látja, hogy az általa propagált szellem átment még a középiskola tanulmányi rendjébe is. Kiváltságos gondoskodásának tárgya azonban mindig a tanítóképzés volt. Más tanár munkája csak közvetítés; közvetít, mint a távirda sodronyai. A tanítóképzői tanár munkája azonban alkotó munka; az előbbi hasonlatot folytatva, ő a ped. villamos áram fejlesztője. Ezért mindent elkövetett, hogy a tanítóképzői tanárság munkáját megkönnyítse. Emelte szellemi szintjét s minden lehető megtett életstandartjának emelésére. A céltudatos tevékenységnek nem maradhattak el erkölcsi sikerei sem. Mikó Seyfert bpesti útjáról visszatért hazájába, azt írta a *Pädagogische Blätter*-ben, hogy a magyar tanítóképzés sok tekintetben a németekénél is fejlettebb.

Szigorúságáról legendákat költöttek. Lehet, hogy szigorú volt másokhoz, de az is bizonyos, hogy a legszigorúbb önmagával szemben volt. Tulajdonképpen nem is volt alkalmá a szigorúságra. Egész hivatali működése alatt soha sem kellett senki ellen fegyelmi vizsgálatot indítania. Munkatársai versenyeztek

vele a kötelességteljesítésben. Idézte Kossuth Lajosnak azon szép szavait, melyeket a kötelességteljesítésről a magyar tanítósághoz intézett, midőn a tanítóság nyolcvanadik születésnapja alkalmából üdvözölte. A magyar tanítóképző tanárság körében a kötelességteljesítés tradíció. Kérte, hogy az egyesület megjelent tagjai tolmácsolják köszönetét a tanárság egyeteme előtt s kérte, hogy a tanítóképzői tanárság ápolja tovább is a kötelességteljesítés nemes erényét. Csak annak az intézménynek van jövője, melynek tagjai kötelességteljesítők. A magyar tanítóképzést naggyá nem ő tette, hanem a tanárság. Kérte, tartsuk meg továbbra is szeretetünkben, amint ő sem fog soha megfélekedni a tanítóképzői tanárságról, mely sok örömteljes órát szerzett neki hivatali pályája folyamán.

A szép beszédet, mely mély hatást keltett, sűrűn megszakította a jelenlevők éljenzése és helyeslése. Ezután egy bensőségteljes félóra következett, melyet a küldöttség tagjai az államtitkár úr családi körében meghitt beszélgetéssel töltöttek.

M.

*

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének Emlékirata a tanárok anyagi helyzetének javítása ügyében.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Kegyelmes Urunk!

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének 1926. év május hó 23. napján tartott közgyűlése a tanárok anyagi ellátásának kérdésével foglalkozott, mert szükségét látta annak, hogy a nemzeti lelkiismeretet reáirányítsa arra a küzdelmes harcra, melyet a magyar kultúra munkásai a kenyérért az állami és társadalmi szűkkeblőséggel kénytelenek vívni. Úgy érezzük, elérkezett az utolsó óra, amikor panaszainkat ki kell kiáltanunk a magyar közvélemény, a magyar nép felé, melynek nevelése rajtunk nyugszik. Nem szűnünk meg férfias erővel, elszántsággal a magunk utján s a magunk fegyvereivel harcolni, mert azt akarjuk, hogy az anyagi gondok terhétől, az élet keserűségétől megalázott tanári lélek testi és lelki egyensúlya, teljes munkaképessége helyreállíttassék, hogy a nehéz nemzetküzdelmet lángoló lelkesedéssel, tüzes életkedvvel s hűséggel állhassa, hogy a tanárságnak más gondja, terhe, ambíciója ne legyen, mint a nevelés, a reá bízott magyar ifjú tanítónemzedék keresztény, nemzeti szellemben s a tudomány kultuszában való nevelése.

A közgyűlés határozatait két emlékiratban van szerencsénk Nagyméltóságod elé terjeszteni; az egyik a tanítóképző-intézeti tanárok, a másik a tanítóképző-intézeti gyakorló iskolai tanítók anyagi ellátásának fájó sebeire mutat rá s mindkettő kéri azok sürgős orvoslását.

A magyar tanítóképzés történetének lapjai élénken reávilágítanak arra, hogy a tanítóképző-intézeti tanároknak az ideális célok szolgálatában folytatott lankadatlan kultúr munka mellett állandóan küzdelmet kellett folytatni az anyagi ellátás és a

társadalmi helyzet méltó rendezése érdekében. Igen sokszor elfojtottuk panaszainkat s egyesületünk közgyűléseinek sorozatai magas színvonalú, tisztán kulturális ünnepek voltak, ha pedig viharossá váltak harcaink, azokon mindig uralkodott a nemzeti gondolat, a közösségi eszme, mert amit kértünk, hivatásunk s a magyar kultúra számára kértük azért, hogy anyagi jólétünk emelésével munkabírásunk, hivatottságunk értékesebb legyen a jobb nemzeti boldogulás javára. E küzdelmek nyomában azonban sohasem járt a jólét kritériuma; anyagi ellátásunkat legjobb esetben is csak a megélhetés színvonala jellemezte. E mellett szomorúan állapítható meg az a tény, hogy a tanároknak a köztisztviselői ágazatokhoz való viszonya jó ideig rendezetlen volt s a tanárság e bizonytalanságnak állandóan csak hátrányait látta. Az 1893. évi IV. t.-c. a tanárságot, tehát a tanítóképző-intézeti tanárokat is, besorozta az állami tisztviselők közé s számára olyan helyet jelölt ki, mely nem felelt meg sem a tanárság képzettségének, sem munkája nemzeti és társadalmi értékének. Súlyosbította a helyzetet a rangsor egyenetlen alkalmazása. Ez ellen egy évtizedig kellett küzdeni, míg végre kialakult a tanárság sajátos állására szabott széniumos rendszer, mely a beállott politikai változások miatt elbukott. Újra majdnem egy évtized kellett hozzá, hogy elérhettük státusunk méltányosabb rendezését.

Az akkori kormányzat a birói kar munkájával egyenlő értékűnek minősítette a tanári munkát. A tanári hivatást az 1893. évi IV. t.-c. I. f. 3. §-a párhuzamosan említette a biróival s az állami kormányzat hierarchiájában különleges helyzetét elismerte. Mivel pedig a tanárság javadalmazási kilátásai a rangsoron belül sokkal kisebbek voltak a birakénál, a tanárságot az ötödéves korpótlék törvénybeiktatásával igyekezett a kormányzat némileg korpótolni.

A tanárság a kombinált fizetési rendszerben eljuthatott a VII. fizetési osztályig. A tanítóképzői tanárság is, a képesítés fokozásával, a középiskolai tanársággal egyenlő elbánásban részesült. A tanári munkának másik védelmi rendszabálya a kormányzat részéről a 30 éves tanári szolgálati időnek megállapítása volt.

A rangsoros fizetési rendszernek tartalma azonban csakhamar elégtelennek bizonyult. Egy évtized múlva megkezdődött a javítás a Tisza-féle személyi, majd a családi pótlék alakjában. Eddig tart a tanárság védelme a kormányzat részéről.

A 30 éves tanári szolgálati idő megbolygatásával megkezdődött a tanárok fokozatos küzdelme a megélhetésért. A rendszer most már nem az egységesítés volt, amit az egyes fizetési osztályoknak jobb dotációjával lehetett volna elérni, hanem a megbontás. Minden egyes státus megkezdte a maga külön kitarító ostromát a magasabb fizetési osztályért. Ebben az iramban a tanárság messze elmaradt a vele együtt induló birói kartól s elvesztette egyetlen nivelláló, természetszerű törvényes illetményét, az ötödéves korpótléket.

Ennek a megvont tanári illetménynek elvesztésével s az 1925. évi 7000. számú státusrendelettel pedig a tanárság teljesen az állami tisztviselők illetményrendszerébe került annak előnyei nélkül. E státusrendelet szerint belejuthat a tanárság 10 %-a a VI. fizetési osztályba, mint legfelsőbb határhoz, 30 %-a a VII., 29 %-a a VIII., 29 %-a a IX. fizetési osztály illetményeibe, mint kezdőfizetésbe. Kivesszük ebből az 1 %-ot alig meghaladó V. fizetési osztályt, mint státusunk decorumát, amelyet azonban előreláthatóan a jövőben még igazgató sem fog elérni. Az igazgatók a VI. fizetési osztály magaslatáig még eljuthatnak, a kizárólag tanítással foglalkozó tanárok közül azonban alig juthat be három a VI. fizetési osztályba. A VI. fizetési osztály 10 %-os aránya tehát a tanárság célkitűzéseiben még annyira sem jöhet tekintetbe, mint a tanítószázados részesevé a VII. fizetési osztályban.

A tanárok tehát csak 3 fizetési osztályba oszlanak el, körülbelül egyenlő évet töltvén el, 25. szolgálati évtől kezdve teljes nyugdíjképeségük eléréséig, tehát 11 éven át, semminemű előlépésre kilátásuk nincsen. Ez a kilátástalan helyzet a tanári szolgálatnak éppen abba az utolsó harmadába esik, mikor negyedszázados működés után más pályákon az anyagi javadalmazással egybekötött elismerés elmaradhatatlan.

Mindezek után kell-e szólanunk azokról a régi rangsori sérelmekről, amelyek azzal érték néhány kartársunkat, hogy csak azért maradtak el évekkal az alacsonyabb fizetési osztályokban egyvásu kartársaitól, mert az első kinevezés alkalmával nem kerülhetett mindegyik elsőnek ebben a rangsorolásban? Kell-e szólni azokról a kartársokról, akik a rendelet 8. pontjának végre nem hajtása miatt estek el jogos előléptetésüktől vagy arról, hogy olyan egyének kerültek bele az általunk majd el sem érhető VI. fizetési osztályba, akik soha velünk együtt, de talán az állami státus más rangsorában sem verejtékeztek végig?

Nem szorul további bizonyításra, hogy a rangsoros fizetési rendszer a tanárságra nézve mindenképen káros illetménymegállapítás, mert munkája természetének nem felel meg, mert belőle olyan igazságtalanságok származnak, melyek a nevelésre is káros hatásuk.

Az eddigi tényekhez hozzá kell venni még azt is, hogy a 7000. sz. státusrendelet a rangsoros státusokba sorozott tisztviselők között lényeges értékelési különbséget tesz hatáskör szerint a közigazgatásban a belső és külső tisztviselők között minőségi különbséget a különleges birói munka alapján a birói és ügyészi státusban, jöllehet a közös alap mindannyiunkra nézve a főiskolai minősítés. A rendelet 6. pontja kimondja, hogy a minisztériumokban alkalmazott főiskolai minősítésű tisztviselők csak akkor nevezhetők ki a VII. fizetési osztályba (titkárrá), ha az állami szolgálatban valóságban eltöltött szolgálati idejük a 12 évet meghaladja. Ez az eset a tanárságnál soha sem fordulhat elő!

A rideg tény tehát az, hogy a tanári munka értékelése teljesen

A nyiregyházi áll. tanítóképző új otthona.

periferiális helyzetbe került mind a kormányzat felfogásában, mind a társadalom megítélésében. Az anyagi javadalmazásban kifejeződő háttérbe szorítás azonban nemcsak a más hivatást betöltő tisztviselők egyetemében hajtódott végre, hanem magában a közös célt szolgáló oktatói rendben is. Ugyanakkor, amikor a középfokú iskolák tanáraitól a kormányzat megvonta a törvényileg biztosított ötödéves korpótlékot, az egyetemi tanároknál új pótlékot rendszeresített, bizonyítékául annak, hogy munkájuk természete azt megköveteli. A másik védelmi biztosítékkal, a korossági (széniumos) fizetési rendszerrel is ellátta a kormányzat nemcsak az egyetemi tanárokat, hanem a tanítószágot is.

Azt kell tehát látnunk, hogy míg az oktatói rend egységes vonalán a kormányzat a szélső szárnyakat erősíti, a centrumot, a középfokú iskolák tanárságának helyzetét gyengíti.

A helyzetképet legapróbb részletéig megrajzolva, még egy tanulságos tény állapítható meg: a középfokú iskolák státusai körében is a tanítóképzői státus részesült a legmostohább elbánásban. A középiskolák tankerületi főigazgatói külön státusba kerültek s így jutott a középiskolai igazgatók részére 946-os létszám mellett 9 hely, azaz 1 % az V. fizetési osztályban. Nem így történt a tanítóképző-intézeti tanárok státusában. Itt a helyzet az, hogy a főigazgatók a tanári státusban foglalnak helyet s a 145-ös létszám mellett az engedélyezett két V. fizetési osztályt a főigazgatók foglalják le. A hátrány tehát a tanítóképzői igazgatók s tanárok rovására esett. Ebben is kifejezésre jut az a végzetserű, mindjobban ránk nehezedő nyomás, amely bennünket a kormányzat részéről egy évtized óta ér.

Státusunk megértő elszántsággal vállalta és a jövőben is vállalja a nemzeti megpróbáltatás terheiből reá háramló gazdasági részt is. A reábizott nemzeti értékek gondozása közben azonban úgy látja, hogy ebbe az elszigetelt helyzetbe a legkisebb ellenálló képesség törvénye miatt jutott. A tanárság gazdasági erőtlenségét nem ellensúlyozhatta szerzett szellemi tőkájével; ehelyett a kormányzat utján a nemzetből várta megerősítését. Ezen az úton azonban fokozatos legyengítést kellett elszenvednünk.

Gazdasági ellenálló képességünket a társadalmi szervezkedés útján sem növelhettük. A magánoktatás szabad versenyében mi, tanítóképző tanárok, a dolog természeténél fogva, védtelenek vagyunk.

Évtizedekre terjedő kínos küzdelmeink s rengeteg nemes energia felemésztése után tehát ma mi az eredmény: lassú előrehaladás a IX. fizetési osztálytól kezdve a meghosszabbított 35 évi szolgálaton át legjobb szerencsés esetben a VI. fizetési osztályig; törvénybe iktatott pótlékaink, címek, rangok és hatásköri zenit emelkedés nélkül; továbbá az a végtelenül fájdalmas jelenség, hogy többen vannak olyan tanáraink, akik 15 év óta kezdő fizetéssel az előmenetel reménye nélkül csüggedten ma is mozdulatlanul vesztegelnek.

De nem is folytatjuk tovább! Az előterjesztett adatok beszédesen bizonyítják, hogy mennyire szenvedünk. Ma egyedüli erőnk csupán hivatásunk magasztossága s a belőle eredő iratlan törvény: lelkiismeretünk.

Kérelmeinket mély tisztelettel az alábbi pontokban terjesztjük Nagyméltóságod elé:

1. Kérünk mind az állami, mind a nem állami tanítóképző tanárok részére olyan széniumos rendszerű illetmény-megállapítást, mely szervesen beleilleszkedik egyfelől az egyetemi tanárok, másfelől az elemi iskolai tanítók illetményrendszeré közé s a betöltött szolgálati idő végére biztosítja az V. fizetési osztálynak megfelelő illetményeket.

Az igazgatóknak a munkakörnek megfelelő külön progressív, nyugdíjba beszámítandó, széniumos pótlék, a főigazgatóknak a rangsoros rendszer V. fizetési osztálya minden dekórumával biztosítandó.

2. Kérjük a XIX. század közepétől örökölt, törvénybe iktatott, nyugdíjba számító, ötödéves korpótléknak a fizetési százalékkal arányos, készpénz fizetés mellett való visszaállítását.

3. Addig is, amíg a széniumos rendszer megvalósul, a főigazgatói, igazgatói és tanári státus

választassék külön; az igazgatói és tanári státusban az arányszámok külön megfelelő százalékban állapíttassanak meg.

4. Kérjük mind az állami, mind a nem állami tanítóképző-intézeti tanári státus mai létszámának a szakérdekek figyelembevételével való megállapítását.

II.

A gyakorló iskolai tanítók anyagi ellátásának ügye 1868. óta a küzdelmek láncolatossorozatát járja elénk.

Az 1868. évi XXXVIII. t.-c. az elemi iskolai tanítók fizetését 300 forintban, a gyakorló iskolai tanítók fizetését évi 700 forintban állapította meg. Ez az összeg még az akkori viszonyok között sem biztosította az álláshoz mért, anyagi gondoktól és szűkölködésektől mentes életet. Az 1893. évi IV. t.-c. alapján egyes gyakorló iskolai tanítók segéd- és rendes tanári kinevezésben részesültek. Az 1911. évi fizetési mozgalom eredményeképp részükre, 40 heti óráig terjedő kötelezettség elvállalása fejében, megnyílt a VIII., majd később hosszú idő múltán, a VII. fizetési osztály. Az 1925. évi 7000. M. E. rendelet a gyakorló iskolai tanítókat a tanári státusból kiemelte s ezzel reményeket nyújtott az anyagi előhaladás javulására. A remények azonban nem váltak valóra! A gyakorló iskolai tanítók azzal, hogy a tanári státusból kivették, továbbá azzal, hogy az állami elemi iskolai, tehát nem gyakorló iskolai tanítók, a fent idézett státusrendelet értelmében a harmincharmadik szolgálati évük után az összlétszám erejéig a VII. fizetési osztályba kinevezhetők, két malomkő közé kerültek. A külön státussal eddig semmit sem nyertek, az állami tanítók fizetésétől aránytalanul messze elmaradtak, melyet fokoz az a körülmény, hogy az előlépésnél az állami tanítók összes szolgálati ideje számít, a gyakorló iskolai tanítók pedig az éveket, melyeket nem tanítóképzőnél töltöttek, elvesztették.

Fájdalmas, hogy azok a jótékony sugarak, melyek a magas kormányzat atyai jóindulatából az elemi iskolai tanítók ügyeiben előrehaladást váltottak ki, a gyakorló iskolai tanítókkal szemben eddig hidegen maradtak.

Az ügynek és kartársainknak szeretete készlet minket arra, hogy érdekükben kérő szavunkat felemeljük, mert a gyakorló iskolai tanítók hátrányos anyagi ellátását nem tartjuk összeegyeztethetőnek sem az igazsággal, sem a tanítóképzés érdekeivel. Az igazsággal azért nem, mert a gyakorló iskolai tanítók, akik hosszabb idő óta működő elemi iskolai tanítók javából kiválogatás, külön szigorú vizsgálat útján kitüntetésképpen kerültek a tanítóképzés szolgálatába, a gyakorlati kiképzés körében rendes tanári munkát teljesítenek, szakértelemmel, buzgalommal, sőt önfeláldozással töltik be nagy felelősséggel járó nemes hivatásukat. A tanítóképzés érdekeivel is ellenkezik a gyakorló iskolai állások el-

hanyagolása. Az intenzív gyakorlati kiképzés érdekei megkövetelik, hogy a gyakorló iskolai tanító a jövő tanítónemzedéknek tudásban, kötelességteljesítésben, modor, türelem, szeretetteljes és igazságos bánásmód tekintetében lelkesítő, élő mintakép legyen. E kívánalmaknak természetes következménye nem lehet a gyakorló iskolai állás hanyatlása. Épen ezért sürgősnek tartjuk a segítséget, nehogy ott, ahol a legtöbb ideális lelkesedésre, lelki rugékonyságra van szükség, a szellemet bénító elégedetlenség és tespesztő közöny vegyen a kedélyeken erőt.

Mindezek után a gyakorló iskolai tanítók fizetése ügyében a következő kérelmeinket terjesztjük Nagyméltóságod elé:

1. Az állami s nem állami tanítóképző-intézetek gyakorló iskolai tanítóinak kinevezése legalább 10 évi érdemes munkálkodáshoz s az eddig gyakorlatban levő külön próbatanításokból álló vizsgálatokhoz legyen kötve.

2. A kinevezett gyakorló iskolai tanító a széniumos fizetési rendszerben a tanítóképző-intézeti tanárokkal egyenlő elbánásban részesüljön.

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk!

Kérve-kérjük Nagyméltóságodat, hogy megcsorbított jogaink visszaállításával, sérelmeink orvosolásával emeljen ki bennünket immár az anyagi gondok kinos sötétjéből. A megértés legkisebb kézzelfogható jele is lelki fellendülést fog számunkra jelenteni s akkor lelkünk vágya szerint teljes odaadással élhetünk nemzetépítő szent hivatásunknak.

Nagyméltóságodnak, Kegyelmes Urunknak
Budapest, 1926 május hó 23-án

alázatos szolgálai:

Wagner János
elnök.

Dr. Lajos Mária
főtitkár.

IRODALOM.

Dr. Neményi Imre: Apáczai Csere János. Születésének háromszázadik évfordulójára. Budapest, 1925. Lampel R. N. 8-r., 180 l.

„— Láthatatlan hatalmak vezetnek bennünket . . .“, — írja Széchenyi, — s mennél engedelmesebb, odaadóbb eszközökké válunk e magasabb kezekben, annál tökéletesebbek vagyunk és annál többet tudunk használni, alkotni, teremteni. Így lehetünk igazán megelégedettek.

Boldogságunkat csak az fokozhatja, hogy e láthatatlan hatalmak szándékait értelmünkkel is felfogjuk és ihletes akarattal végre is hajtjuk, azaz: „Istennek napszamosaivá“ nemesedünk.

Ilyen Istentől elhívatott, „megváltó tudású“ (Max Scheler), apostoli buzgalmú személyiség volt Apáczai. Nemzetünk Nemtője ihlette meg őt, hogy a gyermekkor ábrándvilágából kibontakozó magyarságnak látható, „istenszikrás“

világossága legyen. Értelmemmel felfogható és akarattal követhető példája akkor, amikor történelmi életének új korszakába, a valóság világába lépett.

Az átmenet e korszaka rideg volt. „A bölcseséget és tanítóit egy batkára sem becsülték“. De Apáczai nem esett kétségbe. A nehézségektől nem riadt vissza, sőt kereste azokat. Ha Utrechtben maradt volna s onnan szórta volna szét eszméit, szellemének dús kincseit, világszerte ismertté és elismertté tehetné volna magát s hírnévben vetekedhetett volna kongenialis kortársával, Comeniussal. Ő azonban csak egy dicsőséget ismert: azt, amelyhez a haza szolgálása útján juthatunk.

A lelki gravitáció haza vonzotta. Ide volt elhivatva. Szíve ahhoz a néphez kapcsolta, amelyből kiválósodott. Ezt a népet kellett az élet magasabb szintjére vezérelnie. Ezért lett a tudós theologusból tanító és kultúrpolitikus egy személyben. Amit a kultúrpolitikus lángeszével intuitíve meglátott, azt a tanító apostoli szívével megvalósítani iparkodott.

Tanításait könyveiben elröpítette minden magyarhoz s hogy mindegyik megértse, „anyai nyelvén“ írt. Bátran szembe szállt a latin nyelv „bitangolt uralmával“ s páratlanul egységes iskolarendszerének mind a három fokán a magyar nyelvet tette uralkodóvá.

Látnoki világosságban állt előtte a népiskola alapvető volta s ezért, — jöllehet a latin iskolában működött és akadémiaért hevült, — meggyőződéssel hirdette, hogy „ezeknek is az a fundamentumuk“. Tudta, hogy a népiskola frissíti fel az államot és az egyházat s mind az egyházra, mind az emberek többi társaságára nézve minden jónak forrása — a népiskola. Ő volt az első, aki az írástudatlanok nagy számát a nemzet homlokát égető szegénybélyegnek nevezte.

Mennyi ígéret mindez! Fájdalom, sok tekintetben csak ígéret maradt. Törékeny teste nem bírta fennkölt szellemének szárnyalását. Korán levált róla, sírba hullt. . . Célját el nem érte, de megmutatta: mely úton és hogyan érhető el.

Szelleme ma is él és hat. A lélekben szeretetet ébreszt maga és eszméi iránt s ezzel vonz, ösztönöz a magyar kultúra kiépítésére, népünk fölemelésére.

Ennek a megváltó, önmagunk fölé segítő szeretetnek remek bevallása Neményi Imre könyve.

Vallomásként azért hat reánk, mert — amint a magyar kultúra e carlylei hősről mesteri kezekkel fejté le a történelmi ködfátyolt, hogy mindannyiunk előtt tisztán álljon: Apáczai a „*Praeceptor Hungariae*“ talapzatán, — akaratlanul motiválja a maga küzdelmesen munkás életét, feltárja azokat a „láthatatlan hatalmakat“, amelyek Apáczain át és az ő kezével szívébe markoltak.

„Szinte erőszakosan sürgette a tanítói (tanári) állás tekintélyének biztosítását, a rátermett tanítókkal szemben a megkülönböztetett elbánást és olyan anyagi ellátást kívánt számukra, hogy tanításmentes idejüket nyugodtan szentelhesék az önképzésnek.“

Ezt szerzünk írja hősről, mi pedig hálás szívvel valljuk, hogy Neményi Imre ebben is hűséges követője és megvalósítója volt Apáczai Csere János eszméinek.

Váradi József.

HIREK.

Elismerés. A kormányzó úr Öfőméltósága megengedte, hogy *Scherer* Sándor kir. tanácsos, tanítóképző-int. kir. főigazgatónak nyugalombahelyezése alkalmából a magyar tanítóképző-int. oktatás fejlesztése terén közel öt évtizeden át teljesített, kiválóan buzgó és értékes szolgálataért elismerése tudtul adassék. — A közokt. miniszter *Köveskúti* Jenő áll. tanítóképző-int. igazgatónak nyugalomba vonulása alkalmából megleghangú köszönétét és elismerését fejezte ki 35 éven át legteljesebb odaadással elvégzett eredményes munkásságáért. — *Geöcze* Sarolta áll. tanítóképző-int. igazgatónak, c. főigazgatónak nyugalombavonulása alkalmából a közokt. kormány elismerését fejezte ki a következőkben: „Amidőn Méltóságodat teljes nyugdíjra igényt adó szolgálati ideje alapján f. évi júl. 1-től véglegesen nyugalomba helyeztem, felhasználom ezen alkalmat, hogy a magyar leánynevelés és a tanítóképzés, valamint a szakirodalom terén négy évtizeden át lelkes szeretettel és nagy szaktudással eltöltött működéséért — amely a legmagasabb helyen is méltányló elismeréssel találkozott — hálás köszönetemet és őszinte elismerésemet fejezzem ki. Bpest, 1926 május 27-én. A miniszter helyett: dr. Petri Pál s. k. államtitkár.“

Cimadományozás. A kormányzó úr Öfőméltósága a közokt. miniszter előterjesztésére *Sztankó* Béla áll. tanítóképző-int. címzetes igazgatónak nyugalombavonulása alkalmából a magyar tanítóképzés terén négy évtizeden át teljesített szolgálata elismeréséül a tanítóképző-intézeti főigazgatói címet adományozta. — Hasonlóképen a tképzői-int. főigazgatói címet adományozta Öfőméltósága *Gerhardt* Béla miskolci ág. ev., dr. *Kőrös* Endre pápai ref. és dr. *Kiss-Erős* Ferenc kalocsai róm. kath. tanítóképző-int. igazgatóknak. — Továbbá *Zombory* Dániel nagykőrösi ref. tanítóképző-int. gyakorló iskolai tanítónak nyugalombavonulása alkalmából az igazgatói címet adományozta.

Előléptetés. *Sarudy* Ottó kir. főigazgató az V. f. o. B csoportjából, *Quint* József igazgató a VI. f. o. B csoportjából, *Buday* József és *Novák* Eszter gyak. isk. tanítók a VIII. f. o. B csoportjából és *Pfeiffer* Ilona gyak. isk. tanító a IX. f. o. B csoportjából fizetési osztályuk A csoportjába léptek elő.

Áthelyezések. A közokt. miniszter dr. *Nagy* Józsefet a mezőberényi áll. polg. iskolától a sárospataki, *Tanács* Imrét a váci róm. kath. polg. iskolától a kiskunfélegyházai, *Geyer* Béla szegedi r. kath. tanítóképzői tanárt az áll. státusba való felvétellel a sárospataki, *Riesz* Jankát az Erzsébet Nőiskolától a győri áll. tanítónőképző-intézethez, dr. *Frank* Antalt a polg. isk. tanárképző főiskolától a bpesti I. ker. áll. tanítóképző-intézethez, *Szontagh* Katalint a győri áll. tanítónőképzőtől a bpesti II. ker. áll. tanítónőképzőhöz, *Sárosi* Istvánt a bpesti Ranolder-intézettől és *Takács* Bélát a kiskunfélegyházai áll. tanítóképzőtől a kőszegi áll. tanítóképző-intézethez áthelyezte.

Kinevezés. A földművelésügyi miniszter *Tabódy* Ida cinkotai áll. tanítónőképző-intézeti igazgatót és *Biró* Gyula nyug. áll. tanítóképző-int. tanár. a most szervezett Orsz. Gazdasági Szakoktatási Tanács tagjává, három év tartamára kinevezte.

Megbízás. A Falu-szövetség az általa alapított cinkotai polg. fiúiskola szervezésével és igazgatásával *Biró* Gyula nyug. áll. tanítóképzői tanárt bizta

meg. — A közokt. miniszter *Stich* Nándor okl. tanítóképzői tanárt a bajai áll. tanítóképző-intézetnél tanári teendők ellátásával megbízta.

Az esztergomi érseki tanítóképző-intézet új igazgatója. *Klinda* Károly 48 évi buzgó szolgálat után szept. elsejével megvált az esztergomi érseki tanítóképző-intézet igazgatói állásától. A bibornok-érsek az intézet igazgatójává *Bartal* Alajost, az intézet kiváló tanárát nevezte ki.

Kirendelés. A hercegprimás *Homor* Imre érseki tanítóképző-int. tanárt a főegyházmegyei főtanfelügyelő mellé segítőül rendelte, ahol előadói minőségben fogja intézni a főegyházmegyei tanügyet.

Igazgatói teendőkkel való megbízás. Dr. *Bánóczy* József elhalálása folytán az orsz. izr. tanítóképző-intézet igazgatásával az egyházi hatóság egyelőre dr. *Soós* E. tanárt bízta meg.

Új tanítónőképző-intézet. *Fetsér* Antal győri püspök engedélyével Győrött az orsolyarendű apacák zárdájában a jelen iskolaévvvel új tanítónőképző-intézet nyílt. Az új intézetnek egyelőre első évfolyamán kezdődött meg a tanítás s a többi évfolyamok fokozatosan fognak kiépülni.

Személyi hírek. A kiskunfélegyházai-kiskunmajsai esperességi kerületek róm. kath. tanítóegyesületének jún. 14-en Kiskunfélegyházán tartott közgyűlésén *Berauer* József nyug. tanítóképző-int. igazgató *A hangjegyszerinti énekoktatás az új tanterv szellemében* címen, *Móczár* Miklós áll. tanítóképző-int. tanár pedig *Természeti és gazdasági ismeretek tanítása az új tanterv alapján* címen tartott előadást. — *Quint* József, az I. ker. áll. tanítóképző igazgatója dr. *Petri* Pál közokt. államtitkár kíséretében szeptember hónapban külföldi tanulmányúton vett részt, melynek főbb állomásai Genf, Paris, Düsseldorf, Berlin és Lipcse voltak. — *Fekete* József és *Várad* József érdemes kartársaink *Széchenyi vallomásai és tanításai* címen nagyértékű Széchenyi-anthológiát állítottak össze, mely a „Studium“ kiadásában jelent meg s melyről *Hegedüs* Loránt meleg elismeréssel írt a Pesti Hirlapban. — Dr. *Frank* Antal kartársunk, ki két éven át nagy sikerrel adta elő a filozófiai és pedagógiai diszciplínákat a polg. isk. tanárképző főiskolán, a főiskola visszafejlesztése következtében az I. ker. áll. tanítóképző-intézethez helyeztetett vissza. — A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság októberben ismét megnyitotta a Szülők Iskoláját, melyben kartársaink közül előadásokat fognak tartani: *Barcsai* Károly *A gyermek érdeklődésének irányai és fejlődése*, dr. *Frank* Antal *A gyermekkorokat jellemző jó tulajdonságok és hibák* címen. — A Gárdonyi Géza Irod. Társaság okt. 30-án a Szent István Társulat dísztermében a nagy író halálának negyedik évfordulója alkalmából rendezett emlékünnepezen az emlékbeszédet *Köveskúti* Jenő ny. tanítóképző-int. igazgató mondta. — Az Aquinói Szent Tamás Társaság nov. 11-iki felolvasó ülésén *Geőcze* Sarolta nyug. tanítóképző-int. c. főigazgató *A vallás hatása a társadalmi életre* címen tartott előadást. — A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság pedagógiai-pszichológiai osztályának nov. 20-iki ülésén Nagy László *A sexualitás hatása a gyermekek és ifjak társaséletének kialakulására* címen előadást tartott.

Új folyóirat. A Magyar-Holland Kultúrgazdasági R.-T. *Film és Művelődés* címen pedagógia, népművelési és művészeti havi filmszemlét indított. Felelős szerkesztője *Stein* Márton, évi előfizetési díj 50.000 kor. Eddigi két száma szép illusztrációkkal, változatos, értékes s az oktatók egyetemét érdeklő tartalommal jelent meg.

Tanulmányut. A Budapesti Tanítótestület Idegenforgalmi és Tanulmányutakat Rendező Bizottsága az 1927. évi nagyszünetében tanulmányutat tervez, melynek programja Berlin—Rotterdam—Hága—Scheweningen—Hoek van Holland—Harvich—London—Dover—Ostende—Brüsszel—Köln—Mainz—Nürnberg—Passau—Linz—Bécs. Az utazás tartama 16—18 nap, indulás kb. július 5. Utiköltség 570 pengő, melyben a vasúti és hajójegy árak, teljes ellátás, belépőjegyek, borraivalók befoglaltnak. A jelentkezés határnapja december 31, mely alkalommal 20 pengő fizetendő, az utiköltség többi részét tetszés szerinti havi részletekben lehet befizetni. Mindennemű felvilágosítással szívesen szolgál *Tas* József igazgató, a tanulmányut vezetője (Bpest, X. Simor-utca 23.).

A Közoktatási Tanács tagjai a tanítóképzői státus köréből. A közokt. miniszter az Orsz. Közoktatási Tanács 1926 szept. 1-től 1931 aug. 31-ig terjedő 5 évi időszakának tartamára *Quint* József áll. tanítóképző-int. igazgatót, a Tanítóképző-int. Tanárok Orsz. Egyesülete kijelölése alapján *Mészáros* Jenő áll. tanítóképző-int. r. tanárt, címz. igazgatót a Tanács előadó-tanácsosaivá; *Drózdý* Gyula gyak. elemi isk. tanítót, *Lux* Gyula tanítóképző-int. tanárt a Tanács tagjaivá kinevezte, s a Tanács kebelében az említett időszak alatt tartandó tárgyalásokra *Wagner* János tanítóképző-int. tanulmányi kir. főigazgatót kirendelte.

Az óvónőképzés reformja. A közokt. miniszter 78.066/1926. VI. sz. rendeletével most értesítette az érdekelt intézeteket, hogy az óvónőképzés idejét 3 évre emelte és lehetővé teszi, hogy a jelöltek rendszeres tanulmányaik befejezése után még egy évig az óvónőképző-intézet kötelékében maradjanak tanulmányaik kiegészítése és a kellő gyakorlat megszerzése végett. Világosan ez azt jelenti, hogy az óvónőképzés négy évig tart, amiből az utolsó év főképen gyakorlati. Egyidejűleg az új tantervet is kiadta a miniszter. Az első évfolyam növendékei már az új tanterv szerint végzik tanulmányaikat s a jelenleg második évfolyamot végző jelöltek csak a most beiktatott gyakorlati év után kaphatják meg okleveleiket. Sok nyomós ok szólt az óvónőképzés évfolyamainak felemelése mellett. Örömmel adjuk tovább a reform híret, melyben Egyesületünk és az érdekelt intézetek tanártestületeinek törekvései megfelelően érvényre jutottak. Hátra van még a most már hosszabb képzés útján oklevélhez jutott óvónők munkájának méltányosabb értékelése, az óvónői fizetések lényeges emelése.

Halálozások. *Mihalik* Lajos, nyug. áll. tanítóképző-int. tanár, ki évtizedeken át a kolozsvári áll. tanítóképző-intézetekben tanított, okt. 24-én rövid szenvedés után elhunyt. Okt. 26-án temették el a budafoki temetőben. Halála sokakat töltött el fájdalommal, itt és ott túl, az erdélyi drága tájakon. Kiváló tanár, munkás és jó ember volt; akiket tanított s akik vele tanítottak, emléket híven megőrzik. — Dr. *Bánóczy* József, az orsz. izr. tanítóképző-intézet igazgatója, egyetemi c. rk. tanár, a Magyar Tudományos Akadémia I. tagja nov. 20-án 77 éves korában Bpsten elhunyt. Temetése nagy részvét mellett nov. 22-én d. e. 11 órakor a rákoskereszturi új izraelita temető halottasházából történt. A temetésen a tanítóképzők főigazgatóságát *Sarudy* Ottó kir. főigazgató, egyesületünket pedig *Párvy* Endre alelnök vezetésével a bpesti képzők számos tanára képviselte. Az izr. tanítóképző tanári kara nevében dr. *Richtmann* Mózes tanár mondott búcsúbeszédet, a jelenlegi tanítványok nevében meg *Vihar* Béla V-öd éves növendék búcsúzott el az intézet nagynevű igazgatójától.

Nyugtázás. Tagsági díjat fizettek az 1924/25. évre: Kraft J., Ehmann T., Kuzaiilla P., Dr. Hollendonner F., Dr. Erdélyi L., Roda M., Novák E., Popity K., Slajchó M., Kishonti B., Zala I., Révész K., Szőke S., Simcsó I.

Tagsági díjat fizettek az 1925/26. évre: Kraft J., Lukács B., Marcelly K., Neubrunn T., Csiky I., Ehrlich A., Dr. Tóth A., Ferenczy I., Barabás T., Téger B., Dr. Hollendonner F., Dr. Erdélyi L., Dr. Nagy J., Roda M., Csukás Z., Gy. Grätz M., Urbányi K., Popity K., Kishonti B., Zala I., Révész K., Szőke S., Simcsó I., Vadász Z., Dr. Novy F. (56.000 K), Urhegyi A. (56.000 K), Dr. Radnay O. (56.000), Farkasdy Z. (36 000 K).

Tagsági díjat fizettek az 1926/27. évre: Tóth F.

Előfizetés az 1925/26. évre: Kecskemét róm. kath. tanítónőképző; Erzsébet Egyetem, Pécs.

Befizetések a Tanárok Háza alapjára (1925/26. évi díjak): Hódmezővásárhely áll. óvónőképző 1,325.000 K, Csurgó állami tanítóképző 2,850.000 K, Baja áll. tanítóképző 3,545.000 K.

1926/27. évi tanulói díjak: Baja áll. tanítóképző 4,550.000 K; Sopron ág. h. ev. tanítóképző 2,350.000 K; Budapest áll. óvónőképző 1,825.000 K; Sárospatak áll. tanítóképző 3,829.000 K; Budapest I. k. áll. tanítóképző 4,680.000 K; Budapest II. k. áll. tanítónőképző 5,750.000 K; Kiskunfélegyháza áll. tanítóképző 3,675.000 K.

Budapest, 1926 november 2.

Pócza József
egyesületi pénztáros.

TARTALOM.

	Lap
<i>Molnár Oszkár</i> : Neményi Imre	129
Tanítóképzői pedagógia.	
<i>Dr. Frank Antal</i> : A pedagógia becsülése	133
<i>Tóth Ferenc</i> : A leíró földrajz tanításának menete	145
<i>Mihalik József</i> : A fizikai gyakorlatokról	151
Kisebb közlemények.	
<i>Dr. Mandola Aladár</i> : Tanítóképzés az egyetemen	156
Egyesületi élet.	
<i>Mihalik József</i> : Választmányi ülések (158 l.). — Egyesületünk küldöttsége Neményi Imre nyug. államtitkár úrnál (161 l.). — A Tanítóképző-Int. Tanárok Országos Egyesületének emlékirata a tanárok anyagi helyzetének javítása ügyében (164 l.).	
Irodalom.	
<i>Dr. Neményi Imre</i> : Apáczai Csere János. Ism. <i>Váradí József</i> (170.). — Beküldött könyvek.	
Hírek. Nyugtázás	171

DUPLEX

A LEGUJABB

ISKOLAI MOZIGÉP

MINDEN EDDIGI FELÜLMUL!

Háromféle vetítógépet egyesít magában.

(Mozgóké-, üvegdiapozitiv- és filmdiapozitiv-vetítés)

Magyar és külföldi oktató filmek, valamint szórakoztató filmek nagy választékban, olcsó kölcsöndíjak mellett.

Üvegdiapozitívek és filmdiapozitívek rendkívül jutányos áron.

DUPLEX VETÍTŐGÉP VÁLLALAT, BUDAPEST

V., Wekerle Sándor-utca 24. sz.
(volt Nagykorona-utca és Szabadság-tér sarok).

TELEFON: 8-95.

Most jelent meg

Olexyné Mayer Irén pompás könyve, a

KARÁCSONY.

Ünnepi mesék, versek, pásztorjátékok és karácsonyi irredenta szindarabok.

Nélkülözhetetlen segédkönyv minden tanító és óvónő számára!

Kapható a Magyar Jövő rt.-nál Miskolcon és minden könyvkereskedésben.

Ára 3·4 pengő (42.500 kor.)

Ugyancsak megjelentek és kaphatók:

Olexyné Mayer Irén többi művei:

A FALU VITÉZE.

Színjátékok, mesék, versek gyűjteménye. Ára 4 pengő.

SZÁZ VERSECSKE.

Legujabb gyermekversek. Ára 2·8 pengő.

MAGYAR JÖVŐ R. T. MISKOLC.